

**גלעיני האתרוג שמסד
החזו"א לגרמ"י ליפקוביץ
הסיפור המלא**

לקראת שבועת מלכתא

פנינים לשבת חוה"מ סוכות | גליון מס' 294 | תקציר שבועי של 'הדף היומי בהלכה' | לקבלת הגליון למייל: dirshu@dirshu.co.il

משקיבל רבינו את גלעיני האתרוג מידו של החזון-איש, תמה ואמר: "הלא אין לי שום מושג כיצד מטפלים בזה", והחזון-איש מרגיעו: "מיט איין ווינטעל'ע" - במשב רוח אחד ששולח הקב"ה, מצליח העץ לגדול ולהצמיח פירות...

הסיפור המלא על גרעיני האתרוג, שמסר מרן רבינו החזו"א לשתילה, למרן הגאון רבי מיכל יהודה ליפקוביץ זצוק"ל

תפילת השחר בבית מדרשו של ה'חזון-איש' הסתיימה זה עתה, ואחרוני המתפללים עזבו את בית המדרש. רבינו שהה עוד זמן קט בהיכל הקודש - ביקש לספוג עוד מהאווירה העילאית במחיצת רבו ה'חזון-איש'.

אותו יום, בדרכו של החזון-איש לחדרו, פנה לרבינו וביקשו שיתלווה עמו. רבינו צעד עמו החדרה, ולפליאתו פנה ה'חזון-איש' אל מקרר הקרח שעמד בפנינת החדר, פתחו, הוציא ממנו מעטפת נייר ומסרה לידי רבינו.

"יש כאן גרעינים מהאתרוג עליו בירכתי בחג הסוכות" - אמר לו ה'חזון-איש' - "קח אותם, נטע אותם בחצר ביתך, ותגדל מהם עץ שיוציא אתרוגים מהודרים".

כשקיבל רבינו את הגרעינים, לא שאל את ה'חזון-איש' למקורם ולייחוסם - "למאי נפקא מינה" - אמר רבינו פעם לתלמידו ששאלו למקור אתרוגים אלו - "הרי ה'חזון-איש' נתן לי את הגרעינים הללו מפני שרצה שעל האתרוגים הללו יברכו".

אמנם, באחת הפעמים, עת צעד רבינו עם החזון-איש בטוילו היומי, ובשיחתם זרזו ה'חזון-איש' להשקות את העץ במים רבים, כיון שהשעה היתה עת רצון, ההין לשואלו: מנין אפשר לדעת בוודאות כי אתרוגים אלו אינם מורכבים? ענה ה'חזון-איש': "אתרוג זה הוא כאתרוג עם מסורת", אמר ולא הוסיף. את תשובת ה'חזון-איש' העלה רבינו לימים על הכתב, וכדרכו דייק להעביר הדברים בדיוק

רב, וכך כתב: "ענה לי את תשובתו, ששייך לומר עליו כמו ידיעה של 'במסורת'. ובדיוק לשונו קשה לי לקבוע ולומר, אם אמר שיש לו דין כמו במסורת או שאמר בלי המילה 'דין' אלא שזהו כמו במסורת".

זן 'חזון-איש'

בעיתון הוילנאי החרדי 'ווארט', התפרסמו פעם תולדותיו של רבי בצלאל הכהן, מו"ץ דוילנא ובעל 'ראשית ביכורים', וסופר שם - בין

במשב רוח אחד

משקיבל רבינו את גלעיני האתרוג מידו של ה'חזון-איש', תמה ואמר: "הלא אין לי שום מושג כיצד מטפלים בזה, לא בהנבטה, לא בשתילה ועל אחת כמה וכמה שלא בטיפול המסור בעצי האתרוגים הרגישים?"

וה'חזון-איש' מרגיעו, ובנימתו השלווה והבוטחת אומר: "מיט איין ווינטעל'ע" - במשב רוח אחד ששולח הקב"ה, מצליח העץ לגדול ולהצמיח פירות..."

בחדרת קודש מסר רבינו את הגרעינים לרבנית, שהתמסרה לטיפול בהם: הנביטה אותם על גבי מצע של צמר-גפן לח, שתלה אותם באדמה, כשהיא עוקבת אחריהם בעין בוחנת - משקה כשצריך, תולשת עשבים שוטים, מסקלת אבנים... עד שהחל השתיל לעלות ולפרוח.

חלפה שנה ועוד שנה, שנת ערלה חלפה גם היא, והנה הגיעה שנת נטע רבעי - הגרעינים שהפכו לשתיל, כבר הצמיחו עץ והוציאו פירות הדר להפליא - וכל זאת כהבטחת ה'חזון-איש': "מיט איין ווינטעל'ע" - ללא כל טיפול מקצועי.

כל אותה תקופה, היה ה'חזון-איש' מתעניין לשלום העץ 'שלו', איך הוא מתפתח? מתרומם? מוציא ענפים? ההנץ הנץ? האם כבר הוציא פירות?

ומעת לעת היה מזרוז את רבינו: "השקה את העץ במים... הרבה מים..."

חלפו ארבע שנים, בא ומתקרב חג הסוכות של שנת תש"ח, התרגשות בבית רבינו: ה'חזון - איש' בכבודו ובעצמו מגיע אל הבית. ה'חזון - איש' פונה אל החצר, ובעיניו הטהורות בוחן את העץ שפרח ועלה. כעלם צעיר, השתטח מתחת לעץ כשהוא תר ומחפש אחר אתרוג נאה ומהודר. דקות ארוכות עמדו הכל סביב במתח ובתחושה של מעמד רווי הוד - הימצא ה'חזון- איש' את אשר איוותה נפש? והנה מזדחל ה'חזון - איש' החוצה, כשפניו צוהלות ומאירות באור עילאי, ובידו אוצר - אתרוג מהודר!

שליחות קודש

רבינו ראה בעסק האתרוגים שליחות קודש, שנמסרה לו מידי של ה'חזון - איש', לקיים ולהמשיך לדורות יבואו את קיום מצוות

השאר - על נסיעתו של רבי בצלאל, ושהייתו במשך כמה חודשים באי קורפו שבאיטליה, כדי לברר את כשרות האתרוגים דשם שיצא עליהם ערעור. אמר ה'חזון-איש' לתלמידו רבי שלמה כהן (נכד אחיו של רבי בצלאל): "לדעת, מעשה זה הוא הסיפור החזק והנפלא ביותר, מכל המסופר עליו בכתבה זו. מעשה זה מראה את גודל מסירות נפשו על קיום מצוה אחת ממצוות השם יתברך, עד כדי כך שהטריח עצמו בדרכים קשות ומסוכנות, בתנאי הימים ההם, למשך כמה חודשים - והכל כדי לברר ולקיים כדת וכדין את מצוות ארבעת מינים".

מיום שעלה ה'חזון-איש' לארץ הקודש, מוטרד היה במציאת והשגת אתרוג שאין עליו כל חשש של מורכב - שהרי כבר קבע בספרו לענין נטילת אתרוג מורכב למצוה: "כבר יצא הדבר לאיסור".

בקייטא דשנת תרצ"ה שהה ה'חזון-איש' למנוחה בצפת. אך דאגתו לחג הסוכות הקרב ובא הטרידה את מנוחתו, היכן ישיג אתרוג כשר ונקי מחשש הרכבה.

כבר באמצע אلول הריץ מכתבים מצפת, אל מיודעו רבי משה הכהן אילוביצקי היושב בבני ברק: "אבקש להודיעני על דבר אתרוגים בלתי מורכבים דאשתקד".

בימי שהותו בצפת, נודע ל'חזון-איש' באחד הימים, אודות ערבי אחד שברשותו מטע של אתרוגים אי-שם שנחל עמוד שבמורד הרי צפת - עצי אתרוג שגדלו פרא, ואין בהם חשש של הרכבה.

וכך תיאר איש אמונו של ה'חזון-איש' ששהה עמו יחד בצפת, והלך עמו בחיפוש אחר עצי האתרוגים: "לשעה המיועדת קבענו עם אותו ערבי להפגש במקום מסוים בצפת, משם יצאנו אל מקום העצים. הערבי רכב לפנינו על סוסו, ואנחנו הלכנו אחריו במשך שעה ארוכה במשעולים התלולים של נחל עמוד, עד שהגענו למקום העצים. קטפנו אתרוגים ואף קצצנו כמה יחורים, ושברנו העירה".

לפי המסופר, מענפים אלו מסר ה'חזון-איש' לרבי יעקב הלפרין, ששתלם בחצר ישיבת 'אהל יעקב' שהוקמה על ידו בשכונת 'זכרון מאיר', ומעצים אלו נטל ה'חזון-איש' את אתרוגיו לברכה למשך כמה שנים.

לימים קיבל ה'חזון-איש' אתרוג נוסף, שמקורו מאיזור שכם, מהזן שעליו היה מקובל לברך עוד מימיו של רבי יהושע לייב דיסקין, והיו מוחזקים כבלתי מורכבים. ומגרעיני אתרוג זה מסר לרבינו לשותלם - ולקבוע לדורות את האתרוגים המובחרים והמוחזקים בהידורם, ושמו עליהם עד עצם היום הזה: "אתרוגי חזון-איש".

המשך בעמוד 24

גליון 'לקראת שבת' יו"ל בחסות
'אמונה וחסד' דפוס וכריכ"ה בע"מ 02-6715501

זיכוי הרבים בהפצת גליון זה
לעיי"נ הרה"ח בנימין ב"ר דוד צבי רוזנטל זצ"ל
נלב"ע ר"ח אב תשע"ו

מימי חלדי הבטתי מחלונות דירת הורי, שפנו לרחוב אל מול הבית ברחוב עמוס, בו התגורר ראש הישיבה, וכ'שכן' נחרטו בי המחזות הגדולים של חשיבות וחביבות התורה, דקדוקה של הלכה ואורה של תורה

פנינים ושיחות ממסכת חיינו של מרן הגאון רבי משולם דוד סולובייציק זצוק"ל

מאת: הרב טוביה פריינד

מסכת חיים מופלאה עם פרקים רבים, הינה תולדות וקורות חיינו של ראש הישיבה, מרן הגאון רבי משולם דוד סאלאוויציק זצוק"ל. תשעים ותשע שנים מלאות וגדושות - לא ניתנים להקיף ביריעה אחת. ליקטנו פרקים זעירים זוהרים ומאירים, מאורחות והליכות חיינו הנאדרים בקודש וממשנת תורתו, מהתקופות המופלאות שגדל בבית המלוכה לבית וואלוז'ין ובריסק. לפרטים רבים אבדל"ח זכינו לשמוע מנועם שיחו אמרות טהורות פנינים יקרים, עובדות מופלאות והנהגות יושר, מהן למדנו מעט מזעיר מאישיותם הגדולה והמזהירה של רבותינו ז"ע, אותם פירסמנו בהורמנא דמלכא, לאחר שעל חלקם העביר את שבט ביקורתו ובדק את הדברים לאשורם.

שיחות מופלאות אלו, היו שיעורים מאלפים ממסכת חיינו של ראש הישיבה הגרמ"ד סאלאוויציק זצוק"ל, שהיה מופלג בכישרון והסברה נדירה ודייקנות אל הפרטים, בחתירה אל האמת והצעידה אל העיקר. במתק שפתותיו, בענוות חן בהוד והדר. בתיאורי חיים נהירים וברורים, על כל פרטיהם ודקדוקיהם. בתווי פניו המאירות ניבטים כל פרטי הסיפורים, לרגע נדמה היה לשומעים כי הפליגו במנהרת הזמן למחזות מרוחקים, לעולמות שנעלמו וחרבו.

דירתו הצנועה ברחוב עמוס, הפכה עד מהרה לתל תלפיות שהכל היו פונים אליו, קול התורה בשיעורים הסדירים, שהיו מלווים בריתחא דאורייתא, היה נשמע למרחקים. משך שנים רבות היו תלמידים רבים סובבים ומקיפים את הבית, כדי לשמוע עוד רעיון עמוק ומקורי מבית מדרשה של בריסק. מחוסר מקום וריבוי משתפים היו תלמידים מקשיבים לחידושים המפולפלים והשנונים דרך חלונות הבית, שמו אוזנם כאפרכסת וקלטו עוד ועוד מחידושי וביאוריו. יחד עם זאת ידע כל בן תורה - הרוצה 'לדבר בלימוד' עם הגאון העצום בכל חלקי התורה - יכול לפנות ולעלות לרחוב עמוס בכל שעה משעות היממה, בעוד הבית פתוח לכל מבקש ולכל דורש, וראש הישיבה זצ"ל עומד ושופע מתורתו של שומעי לקחו.

מי שדרך אי פעם על מפתן ביתו, חש כי נכנס אל עולם מופלא שלפני המלחמה, ואל גדולי וקברניטי התורה שבצילם הסתופף ומימי באר תורתם דלה והשקה לדורותיו אחריו. כמו רבים אבדל"ח, זכינו לבקר רבות בבית עתיק היומין שברחוב עמוס

הירושלמי, על רהיטיו הישנים ותריסו שהעידו מבחוץ שהכל הבל הבלים, ואין להדר הגשמי שום שייכות לשוהים בתורה. מימי חלדי הבטתי מחלונות דירת הורי שיחיו, שפנו לרחוב אל מול הבית ברחוב עמוס (בו התגורר ראש הישיבה עד שחלה, ועבר להתגורר בסמוך לישיבתו), וכ'שכן' נחרטו בי המחזות הגדולים של חשיבות וחביבות התורה, דקדוקה של הלכה ואורה של תורה.

ראינו את השפעתו הגדולה על חוגים רחבים, כשמנהיגים גדולים, אדמו"רים, ראשי ישיבות, רבנים, ודיינים, היו עולים ובאים אל הבית, כראותם לפנייהם האיש אשר לא חת לומר אמת לאמיתה, הצועד על דרך סלולה וכבושה מבלי ספק ומבלי לבטים.

למעלה מיובל שנים היו מגיעים לביתו המונים לשמוע דבר תורה והלכה, זקנים ונערים היו מגיעים לברר באופן תדיר דבר תורה, דבר הלכה ומנהגים, כשהוא בחכמתו מהווה אספקלריא המאירה בכל נושא וענין. בכל סוגיא שנשאל - מיד ידע לבאר את כל הנושא על בוריו בבירור ובהירות נדירה ביותר, ותלמידי חכמים ידועי שם הבקיאים בכל מרחבי התלמוד, היו יוצאים ממעונו נפעמים מעוצם בקיאותו ועיונו בכל חלקי התורה, לצד צניעות וענווה עד אין קץ, כשהוא חף מגינונים. פניו היו מאירים ומרעידים את הלב, בהיות כי יודעו ומכריו בני הדור הקודם, סיפרו עד כמה אורחות חיינו, הליכותיו והנהגותיו היו דומים להפליא להנהגות אביו גאון ישראל, ה'בריסקער-רב זצוק"ל.

תל תלפיות שברחוב עמוס

לאחר נישואיו קבע ראש הישיבה זצוק"ל את משכנו ברחוב עמוס 28 בירושלים, כאשר רעייתו הרבנית תחי', עומדת לימין בעלה ראש הישיבה באופן מופלא ובמסירות עצומה. מאז הלכה אחריו וסייעה בידו להקים תורה ומסרה כל אשר לה להמשך שקידתו בתורה, מתוך שלוה ומנוחת הדעת, והסירה ממנו כל טרחה וטירדה.

כבר בימי חיותו של אביו מרן הגרי"ז זלה"ה, החל במלאכת הרבצת תורה לתלמידים שנכרכו אחריו כל ימי חייהם, ואז התגלה כוחו העצום במסירת התורה, כמסורת מבית אבא, תורת אמת לאמיתתה. באותן שנים מסר 'חבורות' לקבוצת צורבים צעירים מופלגים בתורה, שהיו שותים בצמא את דברי תורתו.

רבות מדברים על הקירבה הגדולה לאבא בכל צעד ושעל?

"בודאי! אצלנו בבית היתה קרבה מיוחדת לאבא. רבי מאיר שהיה משמש רבות את אבא, היה דן עמו ממושכות. כך נהגו כולם עם אבא. באותם ימים לא ידעתי שיש בדבר חידוש, אבל כשאני רואה היום כיצד נוהגים הבנים לאביהם, ואני משווה את זה להנהגה שהיתה לנו עם אבא, אני לומד להבין עד כמה זה היה מיוחד. "היינו בטלים לגמרי לאבינו, הכל היה 'דער טאטע'! מה אבא חושב. מה אבא רוצה. לא היתה לנו כל ישות עצמית. כל היום וכל השנה נעו סביב אבא. היינו מטיילים עמו מידי יום. לפעמים הייתי מלווה אותו בטיולו היומי. לפעמים רבי מאיר ולפעמים רבי רפאל. מי שלא ראה הדבר אינו יכול להשיג הדברים. צריכים לראות הדברים, כדי להבין שחינו היו שונים בתכלית מכל מה שמכירים היום.

"היינו מחפשים איזו הזדמנות שנוכל לדבר עם אבינו, בשעה מאוחרת בלילה, או בהזדמנות כשהיה אוכל. תמיד חיפשנו למצוא את הזמן בו נוכל להיכנס עמו לשיחה. לשמוע ממנו. לקבל ממנו. לדעת מה היה בדורות עברו, וכיצד צריכים להסתכל על כל דבר ודבר. בשעות הבוקר לא היה שייך לדבר עמו. הוא היה טרוד מאד בתפילה ולימוד התורה. פת שחרית אכל בשעה 12. אבל בלילה בשעות מאוחרות, כשכבר לא היו אנשים - היינו יכולים לדבר עמו מעט. הכיבוד אב של אחינו רבי רפאל ורבי מאיר - אי אפשר לתאר כלל, וכמו כן אי אפשר לתאר את הכיבוד אב של אחותנו [הרבנית שיף]."

אבדל"ח סיפרנו לראש הישיבה את ששמענו על רבי מאיר זצ"ל שהסיבה שהתגורר כל שנותיו בדירתו בירושלים, בקומה הרביעית, משום שאבא עלה לאחר נישואיו לביתו, והראה לו בדיוק את המיקום שם ידליק נרות חנוכה, ומפני שתקופה קצרה לאחר נישואיו נסתלק אבא, לכן לא עקר מדירתו כי אם יעבור לדירה אחרת, לא יבוא אליו אבא להראות לו את המיקום הנכון להדליק נרות החנוכה...

ענה ראש הישיבה הגרמ"ד: "דבר זה יתכן, שמאחר ששאלו על הדבר, ממילא הגיע לשם לראות הבית ולענות התשובה".
ראש הישיבה פונה ואומר לנו בחיבה: "אומר לך משהו, מה

בעת קיימו "ובלכתך בדרך" ללא שמשים וללא גבאים, ניצלו רבים את ההזדמנות שנקרית לידם לשמוע מפיו וכן לפרוס בפניו דבר תורה, או איזה ענין הלכה או הנהגה. מראהו של ראש הישיבה הבריסקאי עצר בעד רבים, ולעיתים החדיר פחד ורעדה מובנת.

ביום שלישי כ"א בשבט, עלו מרן הגרי"ז ובני המשפחה לירושלים, כשמודעות ענק מקדמות בברכה את הארי שעלה מבבל. מיני אז לא זהה ידו של רבי משולם דוד מיד אביו הגדול, במשך קרוב לעשרים שנה עד יום הסתלקותו. מפיתו אכל, מקנקנו שתי ובחדרו ישן. לפניו למד ושימש ימים ולילות. אביו הגאון פתח בפניו את כל אוצרות תורתו ורוחו הגדולה, אותו לימד ובו השריש את כל מקנת בית אבותיו למעלה בקודש, בכל חלקי התורה, בהלכה ובהנהגה ובהשקפה, עד כי גבהה ונתרוממה קומתו למאוד.

דבר ה' מירושלים

בירושלים עיה"ק החלה תקופה חדשה בחיי מרן הגאון מבריסק זי"ע, כאשר יחד עם גדולי דורו, מרנן ורבנן גדולי וצדיקי ישראל עיני ומנהיגי העדה, משך קרוב לעשרים שנה - עד ליום הסתלקותו בערב יום הכיפורים שנת תש"ך - הלך כעמוד אש לפני המחנה. באורו הגדול האיר את הדרך והנתיב, רומם וקומם את הריסות התורה ודקדוק ההלכה אחר חורבנה באירופה. במיוחד עם הקמת המדינה ושידוד מערכות ביחסי דת ומדינה, ניווט כיצד תצעד היהדות החרדית מול אויבי התורה השונים, ליבן ושינן סוגיות של השקפה ודרכי מלחמה, הוראות והלכות גדולות, שהפכו לאבני יסוד ומשנה ברורה במהלכי היהדות הנאמנה.

מסביב לרב מבריסק זי"ע סבבו גיבורי התורה, רבנים וגדולי תורה, שינקו ממנו את דרכי המסורה וההנהגה, ביניהם עמדו בניו הגאונים זצוק"ל. דמותו של בנו חביבו רבי משולם דוד הלוי זצוק"ל, בלטה ביני אריות אלו, שכאמור משך כל אותם עשרים שנה היה סמוך על שולחנו, יומם ולילה לא זו, וכל מהותו היתה רק לשמשו, ואת תורתו, הנהגותיו, מסורותיו והוראותיו של אביו הגדול, ספג אל מוחו הכביר וליבו הגדול. ואכן אביו שהכיר בכוחו הגדול - שיתפו בכל העניינים והעביר לו את המסורה בדיוק ובדקדוק.

בהגיעו לפרקו נשא לנו"ב את הרבנית הצדקנית תחי' בתו של מוה"ר רבי אשר שטרנבוך מלונדון, חתנו של הגאון רבי שלמה זלמן פינס זצ"ל שחבר ספר 'פנס שלמה'. בשמחת החתונה שנערכה ביום י"ח סיון תשט"ו במלון בנתניה, השתתפו כל גאוני וצדיקי הדור, אשר הגיעו לשמוח בשמחת בית צדיקים ממלכות בריסק. במהלך כל החתונה היתה ניכרת התרגשות ושמחה גדולה על פניו של הגרי"ז, אשר הביע את עוצם שמחתו והערכתו הגדולה לבנו, שכבר אז יצא שמו כגאון בתורה וביראה.

לשמוע ולחשמוע

ברכב, בבית, ובכל מקום..

התקשרו לקו השיעורים של 'דרשו'
וקבלו אלפי שיעורים והרצאות להאזנה

077-2222-666

פרשת השבוע מפי מיטב המרצים

חדשות 'דרשו' ועדכונים

מידע לנבחני 'דרשו'

'גישמאק בלימוד'

הרצאות על מתיקות התורה

שיעורי תוספות לפי סדר 'הדף היומי'

הרצאות לחגים ומועדים

תוכניות מיוחדות

שידורים חוזרים מאירועי 'דרשו'

שיעורי 'הדף היומי'
בעברית, אידיש וצרפתית

שיעורי 'הדף היומי בהלכה'
בבקאות ובעיון

'הפותח בכל יום'
תוכנית יומית עם
סיפורים וחיזוקים

חדש במערכת

ניתן להאט או להאיץ את קצב שמיעת השיעורים
לחצו 7 להאטה או 9 להאצה

קו השיעורים של 'דרשו' לחייג, ללמוד, לדעת

היה אצלי אברך שבחתונתו קיבל מהוריו ומהורי כלתו סכום של מאה אלף ש"ח. מה עושים עם סכום כזה? לקחו הלוואות ומשכנתא גדולה, והצליחו לקנות דירה באחד הפרוייקטים. כיום הדירה שלהם שווה מעל מיליון ש"ח. ואם לא די בכך, יום אחד הוא בא אלי וסיפר, שהוא קיבל ירושה מהסבתא רבע מיליון ש"ח. זה לא מהסבתא - זה משמים!!

הגאון רבי ראובן אלבו שליט"א: ללכת בדרכיו של משה רבינו

"וזאת הברכה אשר ברך משה איש האלקים" (דברים ל"ג, א')

מדוע פותחת הפרשה בו' החיבור - "וזאת הברכה"? לאיזה ענין מתקשרות ומתחברות ברכות משה לבני ישראל? מבאר ה'אור החיים' הקדוש, שבא הכתוב להודיענו סבלנות ומידותיו של משה רעיא מהימנא, ולספר איך התנהג עם בני ישראל, שהרי בפרשה הקודמת כתוב, שנגזר על משה רבינו שלא יעבור את הירדן ולא ייכנס לארץ ישראל, אלא ימות בהר העברים. ומי גרם למשה רבינו שיצטרך למות במדבר? ללא ספק, עם ישראל! הם באו וצעקו לפניו שאין להם מים ואמרו: "מי יתן מותנו ביד ה' בארץ מצרים... כי הוצאתם אתנו אל המדבר הזה" ובקשו לחזור למצרים, ובשל כך הכה משה על הסלע. למרות זאת, לא זו בלבד שמשה רבינו לא שנא אותם ולא הרחיקם מלבו, אלא נשאר עם אותה אהבה אמתית כלפיהם, ולא זו מחבבם, עד שעמד וברכם "וזאת הברכה".

גבאי הצדקה, ומי שנטל על שכמו את המשימה היה יהודי צדיק. למרות הקושי בהשגת התרומות ועול העניים הגדול, הוא לא הסכים לוותר על הזכות להחיות משפחות ולשמח יתומים ואלמנות. באחד הימים כלתה הפרוטה מן הקופה, ובדיוק אז הגיע לביתו של גבאי הצדקה עני מרוד וביקש: "יום ששי היום, ואין לי פרוטה לקניית השבת. אנא, תן לי מעט כסף!". "אין בקופה פרוטה לפורטה", אמר הגבאי. "אבל אין לי כלום לשבת!", התחנן העני. "הקופה ריקה". "ומה יהיה עם השבת שלי?"

לקחו הגבאי אל קופת הצדקה, פתח אותה לעיניו והראה לו שהיא ריקה לגמרי. לאחר מכן קרא לאשתו ושאל אותה, לעיניו: "אולי יש בביתנו משהו? אולי שמרנו חסכון כלשהו לבר מצוה של הבן, ונשתמש בו כעת?" "לא!", השיבה, "הפעם באו עניים רבים לבקש, וכבר גמרנו לחלק גם את כל החסכונות שלנו". "תן לי!", אמר העני בתקיפות. "הלא ראית את הקופה הריקה, וגם שמעת את דברי אשתי. מנין אתן לך?" באותו רגע גברה מרירות ליבו של העני, ובלי להתבלבל הוא סטר על לחיו של גבאי הצדקה!

צא ולמד מעלתו וזיכוכ מידותיו של משה רבנו! כאב לו ביותר על שלא יזכה להיכנס לארץ ישראל, שהרי לאחר שקיבל את הידיעה הנוראה על עונש קשה זה, עמד משה, הפציר בתפילות והתחנן חמש מאות וחמש עשרה תפילות לפני ה' יתברך! תפילותיו לא התקבלו, אך בכל זאת הוא עומד ומברך את ישראל מכל לבו. אין לו שום שמץ של קפידה על אלו שגרמו לו, לכאורה, לקבל את העונש הזה!

וזאת - בו' החבור - לומר, כי בקשר ישיר לדברים שאמר לי קודם הקב"ה, שלא אעבור את הירדן, אני עומד ומברך אתכם - וזאת הברכה. קשה מאד להגיע למדרגה גבוהה כזו, של קבלת מכות ועונשים מתוך ויתור ומחילה, ולא רק שלא כועסים על הגורם לכך, אלא עוד מברכים אותו... מטבע תמורת סטירה

במהלך הדורות זכינו לראות בעם ישראל אנשים טהורי לבב, אשר זכו להגיע למדרגה עצומה כזו. לפני כמאה וחמשים שנה, שררו בירושלים עוני ודלות נוראים. מובן, כי אחד התפקידים הקשים והבלתי נחשקים ביותר, היה תפקידו של

בהמשך הנסיעה פתח רבי ישראל את החלון הסמוך אליו. תוך רגע החל האברך הצעיר לקטר: "וכי צריך אני לסבול את הרוחות הללו? סגור את החלון מיד!". ורבי ישראל סלנטר קם וסגר בשתיקה את החלון...

תעודת שוחט תהיה לך". ואמנם הוא בא והתנצל באזני רבי ישראל, שאינו יודע מה גרם לו להתנהג כך. ודאי היה מתוח מן המבחן שעליו לעבור... רבי ישראל הרגיעו והודיע לו כי מחל לו מיד, וזה בסדר גמור שאינו אוהב עישון סיגריה או חלון פתוח... "לצורך מה באת לוילנא?", הוסיף להתעניין. האברך ספר שהתכוון לקבל תעודת שוחט מן המרא דאתרא. "אסדר לך שתוכל להיכנס אליו מיד, ללא המתנה מיותרת", אמר רבי ישראל, ובקש מחמיו לבחון את האברך מיד. נאות הרב לקבלו, אך לאחר דקות ספורות שבהן בחן את האברך הצעיר, התרשם כי הלה אינו יודע מימינו ומשמאלו, ולא שייך בשום אופן לתת לו תעודת שוחט מטעמו. ניסה רבי ישראל לבקש שיבחן אותו שוב. יתכן שהוא עייף מן המסע, אך חמיו סרב. "זה לא מתח ועייפות. הוא לא יודע את עקרי הדברים!". אמר רבי ישראל לאברך: "הרב רוצה שתחזור טוב יותר על הנלמד", הוא קרא לאחד מן השוחטים המומחים והורה לו ללמד את אותו אברך את כל הלכות שחיטה באופן יסודי, שילם לו תמורת הלימוד, ולאחר מכן הכניסו להיבחן שוב. הפעם שלט האברך בחומר וקבל תעודה מן הרב. אחר כך אמר לאברך: "סדרתי את התשלום לבעל האכסניה. אינך צריך לשלם מאומה", ואם לא די בכך גם יצא ללוות אותו לתחנת הרכבת... השתומם האברך: "אני פגעתי ברב, וכך הוא מרבה בטובות אלי... אפשר שלא היה צריך למחול לי כלל, והנה לא די שמחל לי, אלא שעטף זאת בכל כך הרבה שפע - דאג ללמד אותי, שילם על כך, שילם את חובי לאכסניה, ואפילו ליווה אותי לרכבת... מדוע?" אמר לו רבי ישראל: "אומר לך את האמת. כשאדם פוגע בחברו ומבקש מחילה, יתכן שהנפגע מוחל לו, אך איך ידע שלא נשארה לו שום טינה בלב, ויש לו רק אהבת ישראל אמתית של 'אהבת לרעך

הגבאי לא איבד את עשתונותיו. במקום לצעק עליו שיסתלק מביתו, המשיך לחטט בכיסי הבגדים. חיפש וחיפש, עד שמצא באחד הכיסים פרוטה. הושיטה לעני בשמחה גלויה ואמר: "הנה, הקב"ה עזר לנו. קח את הפרוטה, ולך תקנה בה צרכי שבת...".

והדבר המופלא ביותר היה שמחתו הרבה באותה שעה! הגאון רבי ישראל מסלנט, גדול המוסר, היה חתנו של רבה של וילנא. פעם נסע לבקר את חמיו במטרה לשהות אצלו כחודש ימים. ברכבת היה קרון מיוחד למעשנים, ורבי ישראל, שנהג לעשן, התישב שם. באותו קרון ישב אברך צעיר כבן עשרים וחמש שנה. כשראה את רבי ישראל מוציא סיגריה ומתחיל לעשן, החל להתלונן: "מה זה? וכי אנחנו צריכים לסבול את העישון שלך? כל הדרך נחנק ממך?"

רבי ישראל, שלבש בגדי אדם פשוט ולא היה נראה רב כלל, לא אמר מילה ולא הצטדק שזהו קרון מיוחד למעשנים, אלא כיבה את הסיגריה מיד, והתנצל שלא ידע שהעישון מפריע לו...

בהמשך הנסיעה פתח רבי ישראל את החלון הסמוך אליו. תוך רגע החל האברך הצעיר לקטר: "וכי צריך אני לסבול את הרוחות הללו? סגור את החלון מיד!".

ורבי ישראל סלנטר קם וסגר בשתיקה את החלון... ליד מקומו העמיד רבי ישראל מזוודה קטנה עם ספריו. כשראה האברך את המזוודה רטן בקול: "שים את המזוודה במקום המיועד למזוודות. עוד עלול אני להיתקל בה ולפול...". "סליחה, סליחה!", התנצל רבי ישראל, נטל את המזוודה והניח אותה במקום אחר.

כך התנהלה כל הנסיעה. האברך התלונן על ימין ועל שמאל, ורבי ישראל ויתר ועשה כל מה שרצה.

כשהגיעו לוילנא הבחין האברך במאות אנשים המתקהלים ברציף. ניגש ושאל: "לכבוד מי באתם לכאן?" "באנו לקבל את פני הגאון רבי ישראל מסלנט, חתנו של האב"ד", ענו לו.

"לא ראיתי אותו ברכבת", אמר האברך, ופתאום לנגד עיניו הוא רואה את כולם נוהרים לעבר האברך שישב אתו ו'זכה' להערותיו... הוא כמעט התעלף. לא עלה בדעתו ששכנו למסע הוא הגאון רבי ישראל מסלנט, חתנו של הרב הראשי בוילנא, שממנו עליו לקבל הסמכה לשחיטה...

הוא מיהר לברוח מהמקום. מצא לו אכסניה ושהה שם כשהוא עצוב ומדוכדך.

"מה לך?", התעניין בעל האכסניה, "דאגה בלב איש שישחנה" שח לו: "פגעתי, פגעתי ברב גדול... איני יודע כיצד לכפר את עוונתי", וספר את סיפור המסע האחרון.

אמר האכסנאי: "אם פגעתי ברבי ישראל מסלנט, אינך צריך לחשוש. אין כמוהו סלחן וותרן. אלך איתך לבקש את מחילתו".

"מתבייש אני", אמר האברך הצעיר, "תכננתי להבחן אצל חמיו ולקבל ממנו תעודת שחיטה".

"תנוח דעתך", הרגיע אותו האכסנאי, "אכול בשמחה את לחמך, וגם

דירה, וכיום ברוך ה' יש להם דירה משלהם ששווה מיליונים. איך? כבר אמרנו: אל תשאל שאלות...

היה אצלי אברך שבחנותו קיבל מהוריו ומהורי כלתו סכום של מאה אלף ש"ח. מה עושים עם סכום כזה? לקחו הלוואות ומשכנתא גדולה, והצליחו לקנות דירה באחד הפרויקטים. כיום הדירה שלהם שווה מעל מיליון ש"ח. ואם לא די בכך, יום אחד הוא בא אלי וסיפר שסבתו נפטרה, והוא קיבל מהירושה רבע מיליון ש"ח. זה לא מהסבתא - זה משמים! האברך שחי חיי תורה, והיו לו מאה אלף ש"ח, הגיע אלי להתיעץ על האפשרות לדירה שניה... האם זה טבעי? זו הנהגה מיוחדת של הקב"ה עם אלה ש"מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך".

ערכנו התרומה של הוראות קבע לשיבה. ניגש אלי אדם והתנצל: "מצטער, אין לי אפשרות. פעם, כשהייתי אברך, יכולתי להרשות לעצמי לתרום. מאז שיצאתי לעבוד מצבי הכלכלי הורע, ואני שקוע בחובות גדולים..."

הרי זה נגד הטבע! מה ההסבר? פשוט מאוד: כשהוא היה אברך היתה לו סיעתא דשמיא, הוא זכה להנהגה מיוחדת, על טבעית, ששמורה למי שמסתופף תחת המטריה של בורא עולם. ברגע שיצא מבית המדרש - הוא כבר אינו תחת המטריה של בורא עולם, הוא איבד את הסיעתא דשמיא, וכעת עליו להתמודד עם קשיי החיים.

(מתוך הספר 'משכני אחרך')

כמוך? רק כאשר הוא תומך בפוגע, מסייע בידו ועוזר לו, זהו סימן שלא רק מחל, אלא שהוא אוהב אותו באמת ובתמים. כעת הינך יודע, שלא רק שמחלתי לך, אלא שאוהב אני אותך אהבה אמיתית, ואתה בשבילי כמו כל יהודי אחר!".

כזה היה משה רבנו, וכאלו הם ההולכים בדרכיו!

תחת המטריה של בורא עולם

"אף חבב עמים כל קדשיו בידך והם תכו לרגלך ישא מדברתיך" (דברים ל"ג, ג)

פרש רש"י: "כל קדשיו בידך" - כל צדיקיהם וטוביהם דבקו בך, ולא משו מאחרך, ואתה שומרם. 'והם תכו לרגלך' - והם מתמצעים ומתכנסים לתחת צלך".

מי שדבק בה' ומסתופף בצילו - אין לו מה לדאוג. הוא מתהלך בתום וביושר ועוסק בתורה ובעבודת ה' בלי שום חשבונות, וזוכה לראות בעיניו כיצד הקב"ה מלווה אותו בכל דרכיו. לא חסר לו שום דבר, ה' דואג לכל צרכיו.

עולם התורה מתקיים בניסים גלויים, מעל הטבע; מתחתנים, מקימים בתים של תורה, לומדים בכלל, מגדלים משפחות גדולות. איך? אל תשאל שאלות! הרבה דרכים למקום...

מי שהולך עם הקב"ה ועושה את רצונו, הקב"ה מחזיר לו בכפל כפליים. אני מכיר בחורים שהתחתנו בלי כלום, הם לא חלמו על

* שיעורים מקוצרים על הדף היומי

* דף היומי בהלכה - 5 דקות ביום

* ווארטים וסיפורים מיוחדים לפרשת השבוע

* סיפורי צדיקים ותוכניות מיוחדות

הכל במקום אחד

קו השיעורים של 'דרשו' *4992 או 077-2222-666

הנשיא קלינטון אמר לאברך: אני מטייל בכל העולם, בכל מקום שאליו אני מגיע מגיעים לי ארוחות דשנות - תפריטים סינים, תאילנדים, פריזאים.. כאן לא הבאת לי אוכל. הגשת לי לשתות רק סודה. שנים לא בכיתי - וכעת התבונן בעיניים שלי... קיבלת אותי עם כל הלב, והצלחת לפתוח לי את הלב"

הרה"ג רבי יעקב שיש שליט"א - משהו טוב בשביל המלך

ברגש כזה שבוקע החוצה, ואחרי עשר דקות ניכרים לעין נצנוצים חשודים בעיני הנשיא... כשהסתיימה הנגינה נותרו לביקור עוד חמש דקות בלבד.

הנשיא אומר לאברך: "הקשב נא, אני מטייל בכל העולם, בכל מקום שאליו אני מגיע מגיעים לי ארוחות דשנות - תפריטים סינים, תאילנדים, פריזאים... אחר כך אני נאלץ לחפש דרך להיפטר מהקלוריות המזוהרות שהעמסתי על עצמי..."

כאן לא הבאת לי אוכל. הגשת לי לשתות רק סודה, אבל השקעת מחשבה מיוחדת בדרך שבה תוכל לכבד אותי, לשמח אותי ולרגש אותי. שנים לא בכיתי - וכעת התבונן בעיניים שלי... קיבלת אותי עם כל הלב, והצלחת לפתוח לי את הלב."

בשלב זה הוא הוציא מכיסו כרטיס קטן שעליו נרשם מספר נ"ד, ואמר: "את המספר הזה מקבלים ממני ראשי ממשלות כדי ליצור קשר בשעת חרום. אני נותן לך את המספר הזה, ומזמין אותך להתקשר אלי בכל פעם שתצטרך משהו..."

אין זה משל, אלא סיפור שהיה. לקחיו יוכלו ללוות אותנו בימים הגדולים הללו.

עברנו את אלול, ראש השנה ויום הכיפורים, ופנינו לקראת הושענא רבה, אפשר לסכם את כל הימים שעברנו במילים פשוטות: תפוחים, רימונים, ודבש... אבל מי שמכבד את המלך צריך להיות יצירתי, ולחשוב מהו הדבר המהותי שישמח אותו. אדם כזה יודע,

הרב גואלמן שליט"א סיפר על מכירה סינית של ארגון גדול שהתקיימה בארצות הברית. מדובר היה במכירה ענקית, שדרשה הרבה מאד כספים. המארגנים ניגשו לנשיא ארצות הברית בשעתו, ביל קלינטון, ואמרו לו: "אנו יודעים שלוח הזמנים שלך עמוס, אבל אם תתרום לנו חמש עשרה דקות, נוכל לתרגם את זה למיליוני דולרים."

הנשיא שיתף פעולה, אם חמש עשרה דקות שלו יתורגמו למיליונים, הוא מוכן לתת אותם, וימצא את הזמן הדרוש לך. רק דבר אחד הוא ביקש לדעת - איך עושים את זה איך לוקחים חמש עשרה דקות, ומתרגמים את זה למיליוני דולרים?

הם הסבירו: הכרטיס שיזכה בחמש עשרה דקות הללו, יזכה את בעליו בביקור של הנשיא בבית שלו.

יהי כן.

ההגרלה נערכה, ומי שזכה בכרטיס הזה היה אברך תלמיד חכם מיישבת לייקווד...

אותו תלמיד חכם לא ידע מה לעשות עם הזכייה המשונה הזו. את ביל קלינטון הוא צריך אצלו בבית? מה הוא בדיוק אמור לעשות איתו? למה לא מביאים אליו את רבי חיים קניבסקי למשל? איך הוא אמור לכבד אותו - עם רוגלך של אנג'ל? ומה, הוא אמור לשפץ את הבית בשבילו?

לבסוף הוא הצליח לדבר עם אחד היועצים שמסתובבים סביב הנשיא. הלה אמר לו: "אגלה לך משהו, ותראה מה תוכל לעשות עם המידע הזה. לפני שלושים שנה, כשהיה הנשיא בצבא, הוא אהב מאוד שיר רגש צבאי. כנראה נשכח ממנו השיר במהלך השנים, אבל הוא היה שיר אהוב עליו ביותר."

ניגש אותו יהודי מלייקווד לראשי הארגון ואמר להם: "הבה נעשה משהו ביחד!" הם הביאו את אחד הכנרים הגדולים בארצות הברית, כנר בעל שם, ועוד שלושה בעלי מנגנים. נתנו להם את השיר וסיכמו איתם, שכאשר יגיע הנשיא את ינגנו את השיר בשיא הרגש והעצמה.

השעה המיועדת לביקור הגיעה. נשיא ארצות הברית פותח את הדלת ונכנס פנימה. הכנר מקבל את פניו בשיר האהוב. הנשיא נזכר מיד, הוא מתיישב בסלון, ומתרכז בניגון. הכנר פורט על המיתרים

סיפר לי נכדו של הגה"צ רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, כי פעם כאשר נסע סבו לארצות הברית, התחנן אליו אחד הנדיבים שיבוא לבקר במפעל שבבעלותו. לאחר הפצרות רבות הגיע רבי משה אהרן למפעל. תוך כדי הסיור הרהר רבי משה אהרן לעצמו, כי אם זימן הקב"ה לידו לבקר כאן, שמא יש לכך סיבה מן השמים, ואולי יוכל להשפיע על מישהו מהעובדים להתחזק ברוחניות

הגאון רבי אליעזר טורק שליט"א על מעלת מזכי הרבים

וַיֵּרָא רֵאשִׁית לּוֹ פִּי שָׁם חֶלְקֵת מְחֻקֶּק סָפוֹן וַיֵּתֵא רֵאשִׁי עִם צְדָקֵת ה' עֲשֵׂה וּמְשַׁפְּטֵיו עִם יִשְׂרָאֵל (דברים ל"ג, כ"א)

פסוק זה שנאמר בברכת שבט גד, עוסק במשה רבנו עצמו אשר נטמן בנחלת גד: "כי שם חלקת מחוקק ספון"; ומסומו של פסוק זה - "צדקת ה' עשה ומשפטיו עם ישראל" - לומדים חז"ל במסכת אבות (ה, יח), אודות זיכוי הרבים של משה רבינו: "כל המזכה את הרבים אין חטא בא על ידו, וכל המחטיא את הרבים אין מספיקין בידו לעשות תשובה. משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלויה בו, שנאמר 'צדקת ד' עשה ומשפטיו עם ישראל'.

כיצד זוכים להגיע למעלה נשגבה זו של זיכוי הרבים?

מֵרֵן הַגָּאוֹן הַצַּדִּיק רַבִּי יְרוּחָם לִיוֵּאוֹוִיץ זצ"ל, משגיח ישיבת מיר, היה מדקדק את לשון המשנה עימה פתחנו: "משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלויה בו". התנא מזכיר כאן בדוקא, כי לפני שמשה זיכה את הרבים - הוא 'זכה' בעצמו. רק לאחר שהזדכך ונעשה לבעל זכויות בעצמו, הוא יכל להגיע למעלה של מזכה הרבים; כי אדם שאינו זכאי, לעולם לא יוכל להשפיע על אחרים.

שמעתי מגיסי הגאון רבי צבי גומבו שליט"א, בעל מחבר הספרים 'אור צבי' על הש"ס, כי כשלמד בבחרותו בישיבת 'חכמי לובלין' בבני ברק, אחד מחבריו לספסל הלימודים החל לנהוג בחומרות וצדקויות שמתאימות לאדם גדול. כשנודע הדבר לראש הישיבה רבינו מֵרֵן הַגָּאוֹן רַבִּי שְׂמוּאֵל הַלּוֹי וואזנר זצ"ל, בעל 'שבט הלוי', הוא קרא לו ואמר לו:

"דוד המלך אומר בתהלים: 'צדיק כתמר יפרח כארז בלבנון ישגה'. גזע הדקל - עץ התמר - עולה תחילה ישר כלפי מעלה, ורק אחר כך מתפשטים ענפיו לצדדים. כך גם הצדיק: עליו לגדול כתמר, היינו שבתחילה עליו להיות שקוע רק בלימוד, ולגדול ישר כלפי מעלה כמה שיותר, בלי לעשות כל מיני חומרות והידורים, ורק לאחר שגדל בעצמו ונעשה גזעו גבוה ואיתן - הוא יכול להוסיף גם פעולות של חומרות והידורים, כמו הארז שלאחר שגובה הוא מתפרד לענפים שונים".

ולאור דבריו אפשר לומר זאת גם לגבי עסקנויות זיכוי הרבים, שאחרי שאדם כה גדול יש לו רשות לצאת ולהרחיב מסגרתו לזיכוי הרבים. כי קודם מוכרחים להשיג את ה'זכה', ורק אחר כך ממשיכים ל'זיכה'.

ונרחיב עוד בדברים:

התגלגלה לידי פעם שיחה נפלאה שמסר מורי ורבי מֵרֵן רַאשׁ הַיִּשִּׁיבָה הַגְּרִי"ג אַדְלֶשְׁטֵיין שליט"א, בה התמקד בשאלה זו - כיצד זכה משה לזכות את הרבים? דבריו באותה שיחה נסובים על היסוד האמור, שודאי משה רבנו זכה תחילה לעצמו ואחר כך זיכה אחרים, אך שם הוא מרחיב עוד ומבאר כיצד הגיע משה לדרגתו להיות מוסר התורה. וכה הם דבריו שם:

יש להתבונן, מה היו זכויותיו הקודמות של משה רבינו קודם מתן תורה, אשר מכוחן הגיע לזיכוי הרבים? ובאמת, כבר במדין ובמצרים זכה משה לנבואה; אך מהיכן התחיל הדבר? מה היה השורש ממנו החל לצמוח משה רבנו?

כשמתבוננים בפסוקי התורה, אמר רבי גרשון, רואים שזכויותיו הקודמות של משה רבינו היו אהבת הבריות ומידות טובות. "ויגדל

על ידי מעט שימת לב ומילים ספורות, זכה המשגיח מקמניץ לכל אלפי המצוות והזכויות שקיימה אשה זו כל ימי חייה, היא וצאצאיה אחריה עד סוף כל הדורות!

אל התכלית הרחוקה בתיקון נפשו לאלוקים יתברך, ואילו היה קרוב למלאכים [ויש גורסים: לנביאים] במידותם הטובות ומנהגייהם המשובחים והשתדלותם בעבודת הבורא ואהבתם הזכה בו, אינם זכויות מי שמורה בני אדם אל הדרך הטובה ומיישר הרשעים אל עבודת הבורא".

הדברים נוראים. הרי מדובר על אדם שבעל 'חובת הלבבות' כתב אודותיו, שהגיע לדרגת מלאך, ועם כל זה מזכה הרבים עולה עליו בדרגה.

אך באמת טעמם פשוט הוא - הן כל המצוות שעושים אחרים מכוחו של מזכה הרבים נזקפות לזכותו, וכך גדל חשבון זכויותו ומצוותיו פי אלף אלפים מאשר מי שעבד רק בעצמו ולא זיכה אחרים.

טעם זה מפורש בהמשך דברי רבנו בחיי שם: "שזכויותיו נכפלות בעבור זכיותם בכל הימים ובכל הזמנים... וכן אחי, מי שאין מתקן אלא נפשו בלבד תהיה זכותו מועטה, ומי שיתקן נפשו ונפשות רבות, תכפל זכותו כפי זכויות כל מי שתיקן לאלוקים".

למעלה מכך. לא זו בלבד שכל המצוות הנגרמות על ידי מזכה הרבים נחשבות לו כאילו עשאן בעצמו, אלא אף מה שנעשה מכח כוחו, פירות ופירי פירות - הכל נזקף לחשבונו לעד ולנצח נצחים. אם אדם מחזק את השני לדבר מצוה, ומכח זה הלך השני וחזק אף אחרים, גם זכויותיהם עולות לראשון, שהרי נעשו מחמתו. וכך מבואר ב'ספר חסידים', שהמזכה אחר ומביאו לעבודת השם זוכה אף בכל המצוות שיעשו זרעו אחריו: "ואותן מזכים אחרים, הרי כל הזכויות עד סוף כל הדורות כאילו המזכה עושה את כולם!"

מובן מאד, אם כן, מדוע משה רבנו הוא הסמל הגדול ביותר של מזכה הרבים. הרי הוא זה שזיכה את כלל ישראל בקבלת התורה, והתורה אף נקראת על שמו - "תורת משה" (מלאכי ג, כב). התורה שבכתב והתורה שבעל פה, ההלכות למשה מסיני, את כולן לומדים ומקיימים מכוחו; וזהו שאמרו במשנה שם: "משה זכה וזיכה את הרבים, זכות הרבים תלוי בו". כל הזכויות של כלל ישראל מאז בכל

משה ויצא אל אחיו וירא בסבלותם" (שמות ב, יא); משה רבינו גדל בבית פרעה, שם היה כנכד המלך וקיבל כל טוב, ואף על פי כן יצא אל אחיו וראה בסבלותם - פירש רש"י: "נתן עיניו ולבו להיות מיצר עליהם, שהיה משתתף בצערם". כמו כן, למרות מעמדו ה'מיוחס', עזר לאחיו בעבודת הפרך כמסופר במדרש (שמות רבה א, כז), שהיה בוכה ואומר 'חבל לי עליכם, מי יתן מותי עליכם', והיה נותן כתפיו ומסייע לכל אחד ואחד. למרות שגדל מילדותו בבית המלך, ולא הורגל למאמצים וקשיים כאלה - אף על פי כן, מתוך אהבת הבריות ואהבת חסד שהיו נטועות בו, כאשר ראה יהודי עובד בפרך הטה שכמו לעזור לו בלא לחשוב פעמיים.

ובהמשך, כנודע, נתגלו רחמיו ורגישותו אף לבעלי חיים, כידוע מהמדרש (שם ב, ב): "כשהיה משה רועה צאנו של יתרו במדבר, ברח ממנו גדי ורץ אחריו, כיון שהגיע לחסות - שם מקום או יער - נזדמנה לו בריכה של מים ועמד הגדי לשתות, כיון שהגיע משה אצלו אמר: אני לא הייתי יודע שרץ היית מפני צמא; עייף אתה? הרכיבו על כתפו והיה מהלך. אמר הקדוש ברוך הוא: יש לך רחמים לנהוג צאנו של בשר ודם כן, חיך אתה תרעה צאני ישראל".

זו היתה מידתו של משה רבינו לרחם על הבריות, ובזכות מידות טובות אלו בהן 'זכה' לעצמו, הגיע אחר כך ל'זיכה' - לזכות את הרבים בתורה!

הלקח שאנו לומדים מכאן הוא אחד: אם רוצים לזכות את הרבים, צריכים לזה זכויות קודמות, ובפרט זכויות של אהבת הבריות, מידות טובות והנהגה ראויה של בין אדם לחברו.

רבי גרשון מסיים את דבריו בקביעה חריפה: "בכל ירידה ב'זכה', מיד יש הפסד אפילו במשהו ב'זיכה', כי הא בהא תליא. זה בדוק ומנוסה, כך היא המציאות".

המחשה נאה לדברים, ניתן למצוא בדבריו של אחד מגדולי ישראל, אודות רעיון הדף היומי, שהתקבל והושרש בכל תפוצות ישראל באהבה ובשמחה זה כמה דורות, ומהווה סמל עד כמה יכול אדם לזכות לאין ספור מצוות על ידי מעשה אחד של זיכו הרבים. אותו אדם גדול אמר אמרה חכמה אודות מחולל הרעיון, מרן הגאון רבי מאיר שפירא מלובלין זצ"ל:

"אינני מקנא במהר"ם שפירא על עצם הרעיון... להגות רעיון כזה, זה כל אחד יכול. כן מקנא אני בזכויותיו הקודמות; אלה שמפניהן זכה שרעיונו יתקבל על לב כולם, ויהפוך לחלק בלתי נפרד מכלל ישראל!"...

כי כאמור, בכדי לזכות את הרבים, צריך שקודם כל יעמוד האדם על החלק של 'זכה'; וככל שהוא זוכה יותר, תתרחבנה זכויותיו הלאה עוד ועוד.

הבקשה הקטנה של המשגיח מקמניץ שהעמידה דורות רבותינו הראשונים הפליגו מאד בגודל מעלת מזכי הרבים, עד אשר כתב המאירי באבות (ה, כ): "ואין לך חסידות בעולם כמו המזכה את הרבים!"

ואילו רבינו בחיי בספרו 'חובות הלבבות' (שער אהבת השם ה, ו) כתב: "וראוי לך אחי לדעת, כי זכויות המאמין אפילו אם יהיה מגיע

עצום - שכר השקול לחיים שלמים של תורה ומצוות - על מעשה קטן ביותר. על ידי מעט שימת לב ומילים ספורות, זכה המשגיח מקמניץ לכל אלפי המצוות והזכויות שקיימה אשה זו כל ימי חייה, היא וצאצאיה אחריה עד סוף כל הדורות!

שמעתי מהרה"צ רבי אברהם צבי שפיצר שליט"א מירושלים, כי פעם כאשר היה בביתו של מרן המשגיח דפוניבז' הגאון הצדיק רבי יחזקאל לוינשטיין זצ"ל, נכנס לשם עסקן ומזכה הרבים אחד אשר נפלה רוחו מרוב טורח העבודה עם הציבור, ורצה לנטוש את פעילותו.

כששמע זאת המשגיח, נענה ואמר לו דבר נפלא שעודד את רוחו עד מאד:

"על יהודי מסית ומדיח שביקש להחטיא אחרים, אומרת התורה חמישה לשונות קשים, ללמדנו שאין לרחם עליו כלל: 'לא תאבה לו, לא תשמע אליו, לא תחוס עיניך עליו, לא תחמול ולא תכסה עליו'. והנה, מסית זה הרי למעשה לא הועיל כלום במעשיו, שהרי נתפס לפני שהחטיא אחרים בפועל, ועם כל זה חמור עונשו כל כך... אם כן, כמה מרובה מידה טובה, וכמה חסדים ורחמים מביא אדם על עצמו כשהוא רק משתדל לזכות את הרבים. הרי אין גבול ואין סוף לזכויותיו!"

ופני העסקן אורו...

זכורני מלפני כמה שנים, כאשר אחת מקופות הצדקה בארץ ערכה תפילה על קברו של הגאון מוילנא זצ"ל, ובתוך כל ההמולה ובקשות כלל ישראל, היה מפליא לראות את ה'קויטל' ששלח איתם מרן ראש הישיבה הגראי"ל שטיינמן זצ"ל. מילים קצרות ומדודות כדרכו בקודש, אולם טומנים בחובם הרבה: "אהרן יודא ליב בן גיטל פיגא, לזכות לזכות את הרבים כל ימי חייו..."

זו משאלת הלב הטהורה שיקדה בליבו של גדול הדור, שכל חייו היו מקשה אחת של תורה ומצוות - לזכות את הרבים! הצדיקים מכירים בערך הנשגב של זיכוי הרבים, ולפיכך הם מבקשים ומחפשים אחריו תמיד.

(מתוך הספר 'אוצרותיהם אמלא')

הדורות, תלויות במשה רבנו ועומדות לזכותו, שהרי הכל עוסקים בתורה ומקיימים אותה מכוחו!

נמחיש את המושג הזה באנקדוטה קצרה ומעניינת. סיפר לי נכדו של הגאון הצדיק רבי משה אהרן שטרן זצ"ל, משגיח ישיבת קמניץ, כי פעם כאשר נסע סבו לארצות הברית, התחנן אליו אחד הנדיבים שיבוא לבקר במפעל שבבעלותו. לאחר הפצרות רבות הגיע רבי משה אהרן למפעל, סייר במחלקות השונות ועבר בין מאות העובדים שבמקום. תוך כדי הסיור הרבה רבי משה אהרן לעצמו, כי אם זימן הקדוש ברוך הוא לידו לבקר כאן, שמא יש לכך סיבה מן השמים, ואולי יוכל להשפיע על מישהו מהעובדים להתחזק ברוחניות.

במבט מלמעלה היה נראה שאף אחד מהעובדים אינו בן ברית, אך לשאלתו של רבי משה אהרן השיב הנדיב שיש נערה אחת יהודיה במפעל. תוך כדי דיבור הוסיף: "אבל אין לכם מה לדבר איתה, אין שום סיכוי שתשמע לכם, היא מנותקת לגמרי"; אולם המשגיח לא אמר נואש, וביקש להיפגש עימה בכל זאת. בעל המפעל הורה לקרוא לנערה זו, וכשהגיעה, שוחח עימה רבי משה אהרן מעט. הוא שאלה אם היא נוטלת ידים בבוקר, והיא השיבה במבוכה כי ודאי שהיא מקפידה לרחוץ את ידיה כל בוקר...

פנה אליה רבי משה אהרן וביקש ממנה: "אני רוצה לבקש ממך טובה אחת קטנה. כאשר את רוחצת את הידים תשתמשי בכלי, ותשפכי מים על הידים שלוש פעמים על כל יד, ואחר כך תגידי שש מילים: שמע ישראל השם אלקינו השם אחד."

הנערה נענתה לבקשה בחיוב, וקיימה את הבטחתה. כיוון שהיתה ברת דעת, התעניינה במנהג שהחלה לעשות וניסתה לברר מה פשרו. היא בדקה אצל יהודים שהכירה את משמעות מעשיה, וכך אט אט רכשה ידיעות נוספות, התקרבה עוד ועוד והחלה להמשך אחר היהדות, עד שלבסוף חזרה בתשובה שלמה ואף נישאה ליהודי בן תורה.

כל הזכויות של בית יהודי כשר זה, נזקפות לעד לזכותו של רבי משה אהרן... מפליא להיווכח כיצד לעיתים יכול אדם לקבל שכר

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך בחייו

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:
dirshu@dirshu.co.il

הפורתח בכל יום..
המייל היומי של 'דרשו'.

תכין עצמך לכבוד שבת

קבל את 'גיליון 'לקראת שבת' שכבש את העולם היהודי
אצלך בתיבת המייל לפני כולם כל יום חמישי

סיפורים ופנינים מרתקים מחייהם של רבותינו הקדושים

להצטרפות נא שלחו מייל לכתובת

dirshu@dirshu.co.il

חג הסוכות במחיצת הקודש של מרנא ורבנא בעל החתם סופר זיע"א

הרש"צ גנץ שליט"א, משגיח רוחני ב'מבצר התורה' אלעד, בלקט עובדות קודש והליכות טוהר

חג הסוכות עומד אצל כל בני ישראל במרכז ההוויה הישראלית, דבקים הם במצוות החג, משננין המה את הלכותיה ושמחים במצוותיה. על אחת כמה וכמה בתפיסת עולמו של מרנא ורבנא בעל החתם סופר זכותו יגן עלינו - עומד הוא במוחין דגדלות. אווירה רוויית שגב רוחפת בצל הקודש - בספירות עליונות שקצרה דעתנו מלהשיג. אמרנו וענינו לאגור וללקט לפונדק אחד, עובדות-נפלאות והנהגות קודש תיאורים מרטיטים ששחו בערגה ובכיסופי הוד בני תלמידיו וצאצאי מרן זיע"ע הרי אלו חרותים מפי מקורות נאמנים וקדומים וערוכים ומלוקטים מתוך הספר החדש המפואר "ספרא דמלכא" היוצא לאור לרגל יומא דהילולא קדישא הקרוב במהדורה מחודשת - תוכו אצור בקרבו אוצר גדול של עובדות מאלופות, הליכות טוהר, הנהגות ואמרות מרבן של כל בני הגולה ה"ה מרן בעל החתם סופר זיע"א, ששחו בערגה בני תלמידיו ותלמידי תלמידיו אשר שתו ורוו בצמא ממינין תורתו ומשנתו הטהור.

זה היה בילדותו, כי לעת זקנותו היתה קדושתו כל כך גדושה שלא היה להכלילה אף בשיר, ואז לו דומיה תהילה.

ישוב והוגה בתורתו בסוכה

בשמחה יתירה ובחדוות-קודש, חגג רבינו החתם סופר את שבעת ימי חג הסוכות. סוכתו היתה מסוככת בענפי דקל, ומרבה היה בנרות הרבה יותר משאר ימים טובים [זכרון למשה עמ' קפד]. יש שביארו טעם הוספת הנרות יותר מבשאר יו"ט [מובא בספר מנהגי רבותינו והליכותיהם], דהנה ריבוי הנרות מביא לשמחה יתירה, ובחג הסוכות היתה במקדש שמחה יתירה כדכתב הרמב"ם הלכות לולב: ואע"פ שכל המועדות מצוה לשמוח בהן, בחג הסוכות היתה שם במקדש שמחה יתירה, שנאמר ושמחתם לפני ה' אלוקיכם שבעת ימים, על כן נהג להוסיף בחג הסוכות נרות יותר מבשאר ימים טובים. היה יושב רבינו החתם סופר והוגה בתורתו בסוכה, ולא היה נראה כמעט חוצה לה. והתפלל תפילות ערבית ומנחה במשך כל ימי החג בסוכתו.

הגה"ק הנודע רבי שלמה אליעזר אלפאנדרי זצ"ל מח"ס שו"ת "הסבא קדישא", זכה בצעירותו להיות ביום הכיפורים אצל רבינו בפרעשבורג. הוא סיפר כי במוצאי יום הכיפורים, כאשר נכנס אל רבינו על מנת להפרד ולנסוע לדרכו, ביקשו רבינו שישאר גם לחג הסוכות, אך הוא סירב. אמר לו רבינו, שהוא ישאר כאן בסוכות...

ימים מרוממים היו אצל מרנא ורבנא בעל החתם סופר טרם פרוס ימי חג הסוכות. דבק היה בקונו בהתרוממות רוח נפלאה מאחר יום הכיפורים עד להכנס זמן שמחתנו.

"אחר גמר ביוה"כ, יורדת ברכה מלאה בסוכות"

בימי עלומיו מחבר היה החתם סופר שירים בארבעת הימים שבין יום הקדוש לחג הסוכות, מרוב דביקותו ואהבת בוראו שבערה בתוככי לבבו.

בספר 'שירת משה' הביא מאת הג"ר שלמה אלכסנדר סופר את עדות אביו שפנה הגאון רבי שמעון סופר אב"ד קראקא בשאלה אל אביו מרן זצ"ל, מדוע דוקא בצעירותו חיבר את השירים בין יום הכיפורים לסוכות? השיב לו: "כשהייתי צעיר לימים לא הייתי יודע מה לעשות מרוב דבקות בימים הללו, ולכן החילתי לשרי!" [וכלשון רבינו: "וויא איך יונגער, וואר האבע איך אין דער פיער טאגען צווישען יום כיפור און סוכות פאר דבקות ניכט געוואוסט וואס איך טהון זאלל, זא האבע איך שירים געזונגען"].

בספר אור פני יהושע להגה"ק רבי יהושע בוקסבום זצ"ל אב"ד גאלנטא אמר לבאר את ההנהגה הפלאית כי רבינו, מתוך גודל קדושתו לא היה יכול לבטא את התלהבותו בדרך אחרת אלא בשירות ותשבחות, והיה מנגן המנגן באשר היה עליו רוח ה', אבל כל

אך רבי שמואל אליעזר לא הבין כראוי את דברי רבינו, ונסע לדרכו. ויהי באמצע הדרך, אירעה לו תקלה, והוכרח לחזור ולחוג את חג הסוכות בפרעשבורג אצל רבינו.

עבודת קדשו של רבינו החתם סופר בחג שמיני עצרת ויום שמחת התורה

עבודת קדשו של רבינו החתם סופר בחג שמיני עצרת ויום שמחת התורה - הייתה שלא מעלמא הדין, ונשארה חקוקה לנצח וחרות באותיות של אש על לוחות לבבם של כל המשתתפים. בליל שמיני עצרת היו מתקבצים תלמידי רבינו בביתו לאחר הסעודה, והיה נותן לפניהם מיני כסנין ויין רב כיד המלך; וכל אחד היה מזמר פרק שירה. סיפרה בתו של רבינו מרת שמחה ע"ה, כי פעם אחת בליל שמיני עצרת קרא רבינו לתלמידו, וכה אמר: "זייט לוסטיג!" [היו שמחים!], ופצחו הבחורים בשירים ובריקודים בשמחה ובגילה לכבודו של יום, לכבוד התורה ונותנה.

באחד מדרשותיו מעלה רבינו בדבריו הקדושים על סגולת מעלת השמחה ביום שמיני עצרת [דרשות לסוכות דף נד]. שביום שמיני עצרת יום בו "מייחד הקדוש ברוך הוא עם ישראל לבדם... נמצא הקב"ה שמח בפני עצמו על תשובתם של ישראל עם קרובו, ישראל שמחים בפניו.

מגדולי תלמידי רבינו היה הגה"ק רבי זעקיל פאלאק זצ"ל ומהמקורבים אליו ביותר. נוהג היה רבי זעקיל זצ"ל ללמוד עם רבינו בכל לילה אחר חצות, עד אור הבוקר. ביום שמיני עצרת, בא לחדר רבו הקדוש כדי ללמוד עמו, אמר לו רבינו: "היום אלמד דבר שונה..." הבין התלמיד ויצא מלפניו.

כשיצא רבו מחדרו לתפילת שחרית, חשקה נפש התלמיד לדעת מה למד רבו, הכיר את הספר שהיה בידו הקדושה בעת שהיה בחדר, פתחו וראה שהוא הספר הקדוש "ספרא דצניעותא" [מתוך ההקדמה לספר "תקון משה", פרעשבורג תרנ"ו, לבנו הגאון רבי משה פאלאק זצ"ל אב"ד באניהאד].

בכלל, כאן המקום לציין כי בחג שמיני עצרת האחרון לימי חייו הקדושים של רבינו בשנת ת"ר אירע דבר מעניין, וכה מסופר: נוהג היה רבינו בחג שמיני עצרת, למסור שיעור תורה בין מנחה למערבי, בסוגיא מיוחדת, שהיה מצווה ללומדה עד הימים האחרונים של סוכות ["ליקוטי חבר בן-חיים" עמ' שסו]. אף בשנת הסתלקותו - כשימיו ספורים - מתאר תלמידו הגאון רבי מענדל כץ זצ"ל ספרא דבי"ד קהילת פרעשבורג בפנקס הקהילה, "היה שוכב ביסורים בעונותיו, לא נפרדה רוחו מאלוקיו, לא נשתנה טעמו וריחו לא הופג; וכדרכו בקודש לדרוש כפעם בפעם הלכות חג בחג, גם

זאת הפעם לא שינה מנהגו, ודרש לפני תלמידי חכמים גיבורים סביב למיטתו, מה שחידש בענין פסקי הגמרא אשר ציווה ללמוד בחולו של מועד, כדרך הנהוג בשיבתו הרמה" [איגרות סופרים" - מכתבי רבינו - עמ' צט].

במשך חג הסוכות היו יסוריו של רבינו גדולים, והוא המליץ על עצמו את הפסוק: "והיית אך שמח" - שהוא 'אך' ונאנח מיסוריו, ומכל מקום 'שמח'...

משה שמח בשמחת התורה

משך כל שנות חייו רבינו עלי אדמות חג שמחת התורה אצל רבינו ובני הישיבה היה לשם דבר. חגגו אותם התלמידים במחיצת רבם החתם סופר מתוך שמחה של מצוה באנפי נהירין וברעותא דליבא. הגה"ק רבי מרדכי באנעט זכר צדיק לברכה מתאר את השמחה שאפפה אז את רבינו ואת בני הישיבה, עוד בתקופה שרבינו שימש כראש ישיבה בדרעזניץ: "משה שמח בשמחת תורה, זי הדרתו מבהיק כמנורה, חכו ממתקים וכולו מחמדים מפז פנינים יקרה כו". כך נהפך חג שמחת תורה אצל כל תלמידי מרנא ורבנא בעל החתם סופר ובני צאצאיו כיום סגולה והתעלות, יום שמחה והתרוממות.

תוארו של רבינו בשמחת תורה היה לפי אחד התיאורים: "א ווייסן שטערן און פייערדיגע אויגן; א פערפלאמטער" [מצח לבן ועיני אש; נלהב] וכך שר ורקד לכבוד התורה".

אורחים רבים היו באים לשהות במחיצת הקודש בכדי לראות את רבינו בשמחת התורה, והיו ביניהם מי שביקשו לנהוג בבית מדרשו במנהגים אחרים, אך רבינו הקפיד שלא ישנו ממנהגיו בבית מדרשו.

והיית אך שמח

בגמרא (פסחים ע"א, סוכה מח ע"א) דרשינן לרבות לילי יו"ט האחרון לשמחה, והדברים צריכים ביאור דהרי אכין ורקין מיעוטין הן, ואיך דרשינן כאן לרבות.

וביאר מרן החתם סופר הק' זי"ע דהנה ביו"ט הראשון של סוכות ג' מצות איכא, נטילת לולב, ישיבת סוכה ושמחה, ביום השני חסרה כבר נטילת לולב (מדאורייתא) ונשארו ב' מצות, וביו"ט האחרון כבר חסרה אף המצוה השניה, דהיינו ישיבת סוכה, לזה נאמר "והיית אך שמח", דקאי על יו"ט האחרון כי רק זה נשאר לנו ממצוות החג והוא "השמחה".

(מתוך הספר "ספרא דמלכא" היוצא לאור במהדורה מחודשת לרגל יומא דהילולא קדישא של מרן החת"ס)

כלל היה בידי, שאם היצר הרע ינסה לשכנע לא לעשות מבחן - עלי לדעת שזה הכל מגאווה. שהרי אם לא אצליח לדעת את המבחן, זה לא יגרום שאשכח את מה שאני כן יודע... במיוחד שהרי יכול להיות פשוט אגלה שאני כן יודע, ועם זה שכנעתי כמה וכמה חברים שיצטרפו למבחנים, שאין זה אלא עצת היצר לא להבחן...

סדרת שיחות עם אנשים מופלאים הנבחנים על כל הש"ס, והפעם עם הרה"ח שלום פולק

הרה"ח אהרן כהן

בימים אלו אפשר די בקלות לראות ולהבחין בלומדים המובחרים, הזוכים להתקדם במעלות לימוד וידיעת הש"ס כולו. בימים אלו משקיעים הלומדים את מלוא מרצם, כוחם ומוחם לקראת המבחן השלישי במסגרת 'קניין ש"ס', בו יזכו בשלהי החודש אחרי הימים הגדולים והקדושים של חגי חודש תשרי, לעמוד בכור המבחן על 630 דפי גמרא בפעם אחת. וביתר פירוט: מדובר על מבחן מיוחד וכולל על מסכתות; ברכות, שבת, עירובין, פסחים, שקלים (ירושלמי), יומא, סוכה, וביצה עד דף כה. שוחחנו עם אחד מהם, שזה עבורו מבחן ראשון על 630 דף, הרה"ח שלום פולק.

מתי התחלת ולמה?

"האמת שהצטרפתי להיבחן בדרשו בתחילת המחזור הנוכחי, אך האמת - הזרעים כבר נקלטו בשלהי המחזור הקודם. למדתי את ה'דף היומי' בערב עם חברותא, ואז בסוגיות בסדר קדשים מצאנו את עצמנו שאנו מתקשים בהבנה, ובסוף עדיין מגמגמים לעצמינו כשאנו עוברים מסוגיא לסוגיא, ופה ושם נשאר קטעים בלתי מובנים וברורים.

"הדבר ציער אותנו מאוד, והחלטנו שצריך להיות יותר עקביים בכל דף וסוגיא, ללמוד לעומק ולא לעבור סוגיא בחצי פה, וכן לעשות משהו לזכור את הסוגיות. עברנו אז על כל 'קדשים' ועשינו ביחד חשבון נפש, כמה אחוזים מתוך 'קדשים' אנחנו יודעים, ולא צריך לכתוב את התשובה שדי מובנת וברורה מאליה...

"ואז הגעתם כשליחים מהשמים", נשמע הרב פולק מתלהב. "היה זה כמה חודשים לפני סיום הש"ס, ואז בחוברות 'לקראת שבת' המיוחדות {שווה שיחה בפני עצמה} הבאתם בכל שבוע שיחות מגוונות עם אלו הזוכים ונבחנים כל הש"ס, שכבעלי ניסיון מאושרים העבירו עצות, טיפים ורעיונות איך ללמוד ולזכור כל הש"ס.

"אני זוכר", נשמע ר' שלום מחייך, "בכל שבוע מחדש מצאנו עצמנו מתווכחים, האם המרואיין השבוע צודק או לא, איזו שיטה נכונה ונבונה, שהרי במציאות - לכל אחד יש את הדרך המתאימה לו ואין איזו דרך אחת שהיא זו המתאימה לכולם. אך מה שכן קלטנו והפנמנו היטב, זה הדבר ששווה בכל הלומדים - המדגישים שכדי להצליח חייבים ללמוד טוב בהבנה, בלי 'למרוח' סוגיות, ולסכם

הדק את הלימוד, לדעת לנכון מה בדיוק למדנו כאן. אחר כך צריך להוסיף בהשקעה לשנן, לחזור ולהבחן, ואין קיצורי דרך או פטנטים. מקסימום יש רעיונות איך ליעל את החזרות וכדומה. ואז החלטנו להצטרף למבחני 'דרשו' בכל חודש".

ואז הצטרפת גם למסגרות המבחנים המסכמים?

"זה היה כן", משחזר הוא בקול. "כעבור ארבעה חודשים מאושרים של ידיעת הלימוד החודשי, גמרתי בליבי שחייבים לנסות להוסיף ולהתקדם, הכי גרוע יקרה שאראה שאני לא יודע 100%, וכך זכיתי והצטרפתי בתחילה למבחן המסכם על 120 דף, אחר כך היה עוד אחד, ואחר כך המבחן הראשון ב'קניין ש"ס' על 270 דף, וברוך השם אני זוכה להוסיף ולהמשיך, השי"ת יעזור עוד ועוד".

וזה לא הפריע לך בשאר סדרי הלימוד שלך?

"האמת, שברוב שעות היום יש לי שאר סדרי לימוד בידיעת ההלכה. אך כלל היה בידי, שאם היצר הרע ינסה לשכנע לא לעשות מבחן - עלי לדעת שזה הכל מגאווה ואין זו סיבה נכונה. שהרי זה שלא אצליח לדעת את המבחן, לא יגרום שאשכח את מה שאני כן יודע... במיוחד שהרי יכול להיות שפשוט אתוודע שאני כן יודע, ואדברבה זה, חשבון נפש אמיתי כמה זוכרים וכמה להשקיע יותר, ובמה להשקיע יותר ואיך ללמוד ולחזור וכו'. אין סיבה לא להבחן! ועם יסוד זה שכנעתי כמה וכמה חברים שיצטרפו למבחנים, שאין זו

אלא עצת היצר לא להבחן.

"כשאנן, היו פעמים שכבר חשבתי להפסיק עם המבחנים המסכמים הגדולים, מחמת שאר הלימודים שיש לי, וזה הלחיץ אותי בסדרים האחרים, ואז הזכרתי לעצמי כנ"ל שהכל הוא מגאווה ואין סיבה אמיתית להיות לחוץ ממבחן, בסך הכל נראה את האמת ובעזרת ה' נשתפר בהמשך. וב"ה היום, אחרי כמעט שנתיים, זה הולך לי הרבה יותר קל מההתחלה, כבר קלטתי את דרך הלימוד, שהמוח שלי יקלוט ויזכור מהר וזה ממש תענוג להיות יום שישי אחרי המבחן, כשמרגישים שקניתי 30 דף ומפעם לפעם 120 דף...
"ומי מדבר על הסיפוק האדיר של אחרי מבחן של 'קניין ש"ס' של 450 דף, כשאי"ה בקרוב נזכה לאושר של ידיעת 630 דף"..."

איך אתה מתכוונן למבחנים החודשיים?

"כאמור, כפי שראיתי בעצמי, כל אחד צריך לנסות לעצמו ולראות מה מתאים הכי עבורו, לא עוזר כ"כ מה שאחרים עושים", מבקש הרב פולק להדגיש כשהוא מציין; "לא מצאנו בגדולי הדור שיצאו ספרים איך הם למדו ובאיזו דרך הם חזרו, על מנת שכולם ילמדו כמוהם. כי הרי לכל גדול בתורה היתה את הדרך שלו, נראה שאפילו לא מצאנו שני גדולים עם אותה דרך. והסיבה הוא פשוטה: כל אחד חייב לראות למה הראש שלו מתחבר, ובאיזה סוג תכנית וחזרה המוח שלו קולט יותר טוב.

"בכל מקרה", חוזר הוא להשיב על שאלתנו; בעיקרון בשנה הראשונה הייתי מקדיש לזה כל ליל שישי לפני המבחן, וע"פ רוב גם ליל שישי של שבוע לפני המבחן, והסתפקתי בזה מחוסר זמן, אבל עם הזמן כהיום אין כ"כ צורך לזה. מספיק לי בין שלוש לארבע שעות לעבור על כל ה-30 דף, אחרי שהתרגלתי להשקיע במשך החודש בכל יום בסיכום הלימוד היומי כראוי, כך שבסוף החודש בחזרה קצרה - נזכרים ומרעננים את כל הלימוד החודשי באופן ברור ומבורר".

האם אתה מתכוונן למבחן המסכם? ואיך?

"בסדר הרגיל ב'דרשו' המבחן המסכם זה שבוע אחרי המבחן החודשי, כך יש עוד ג' שבועות למבחן החודשי הבא וכך אני מקדיש ע"פ רוב את כל השבוע עד המבחן, רק לחזרות על כל החומר וגם זה נהיה יותר קל, אחרי שמתרגלים ללימוד יסודי עם סיכום או כל מהלך אחר שכל אחד יכול לאמץ לעצמו עם הזמן".

איך באמת מצליחים להתכוונן למבחנים המסכמים של מאות דפים ויותר?

"למשל למבחן הבא שיתקיים בס"ד אחרי החגים על 630 הדפים הראשונים בש"ס, התחלתי לחזור כבר באמצע תמוז בכל יום כמה דפים. קודם התחלתי את הקלים שאני יודע לשוט בהם היטב. כך אני עובר לרענן ולוודא שלא שכחתי משהו, וזה נעשה אכן במהירות ממש. עכשיו חודש לפני המבחן אני חוזר על הגמרות היותר קשות

בעירובין, ועוד סוגיות קשות יותר, בתקווה שעד המבחן אני אגמור לחזור על כל המסכתות.

"זה באמת דורש המון שעות והמון כוח", מוסיף הרב פולק להזכיר. "אבל זה שווה. הסיפוק של אחרי המבחן שיודעים לעצמנו שברוך השם אנו יודעים כך וכך דפי גמרא, ובכלל כל הזמן שרואים ומרגישים שיודעים ושוטטים בסוגיות - זה לא כמו שקורה להרבה אנשים שלא חוזרים, שמגיעים אחרי שנה לאותה סוגיא ולא זוכרים אפילו מהלך הסוגיא, מסקנת הסוגיא וכדומה, ממש מבייש, אבל כשאתה עושה מבחן חודשי ואח"כ מבחן מסכם ואח"כ חוזר בפעם הלא יודע כמה למבחן של קנין ש"ס - אתה זוכר לפחות את רוח הסוגיא. זה ממש מרגש וזה שווה!".

מה התכניות שלך למחזור הנוכחי?

"בעזרת ה', אני מתפלל וחוזר ומקווה להגיע ליעד הנכסף של כל לב יהודי - להבחן על כל הש"ס. אף שאני לא בטוח שאצליח לעמוד בזה, אך בכל מקרה אני מודה כבר עכשיו להשם יתברך על מה שהספקתי עד היום, ומה שאני אספיק הלאה - גם חצי ש"ס - זה דבר חשוב!".

מה אתה משיב לחבר/מכר המתעניין אצלך על הצטרפות לתכנית 'קניין ש"ס'?

"כאמור כנ"ל שהסיבה שלא להיבחן מגיע מגאווה. פעם הסברתי לאחד כמה מצחיק מי שלא רוצה לעשות מבחן, הוא ממש מעדיף להיות כ'בת יענה' ולהתעלם מהמציאות, הרי כל הפחד מהמבחן זה בעצם הפחד להסתכל בעיניים ולראות שחור ע"ג לבן את האחוזים שהוא יודע מהלימוד. האם יש בעל חנות או עסק וכדומה, שיעז לא לעשות דו"ח חודשי? יכול להיות בפרט במי שאצלו זה לימוד צדדי, שהוא יודע 70 אחוז, אך כשהוא ייבחן הוא אכן יידע האם הוא עומד בזה.

"גם מה שראיתי בעצמי והרבה לומדים מעידים על כך; הלימוד עם מבחן והלימוד בלי מבחן זה ממש הבדל שמים וארץ. אפילו באותה מידה של השקעה, במציאות, את הלימוד עליו עומדים להיבחן זוכרים הרבה יותר, כיוון שבתת מודע יודעים שצריך לזכור את הסוגיא ועומדים להיבחן עליה, כך שמרוויחים 'מחייב' בנוסף לעצם הדרבון להשקיע בסיכום, שינון וחזרות.

"בכל מקרה", מסיים הרב פולק בקריאת מעשית, "הרכבת של 'קניין ש"ס' כבר יצאה דרכה. כשבאמת קשה להצטרף בפעם אחת להיבחן על 630 דף, אך למסגרת הרגילה של המבחנים החודשיים, ואפילו המסכמים - כל אחד יכול להצטרף, כך שכדאי מאוד לנסות ולטעום את המתיקות של הרגשת ידיעת הלימוד!".

שלחית תגובות לכותב המאמר,
כתבו ל: a0533185209@gmail.com

רוצים לקבל את 'לקראת שבת' מדי שבוע ישירות למייל?
שלח מייל ל- dirshu@dirshu.co.il

משסרב השופט להיענות להערתו, איים על השופט שיגיש עליו תלונה. השופט לא חשש מאיומיו, ואמר לו: "אתה יכול להגיש תלונה כרצונך, אבל הרב הזה לא יעמוד...". "הרבה רבנים היו כאן וכולם עמדו!" התעקש התובע. אך גם השופט התעקש: "הרב הזה לא יעמוד...!"

צרוך ספורי אות ומופת על מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ זצ"ל
מתוך ספר ההספדים 'וימת עבד ה', היוצא לאור במלאות שנתיים להסתלקותו

הרב ישראל ליוש

מוצאי שמחת תורה תש"פ. זה עתה פסקו הריקודים ושקטו המחולות לכבוד התורה, וכאלו המתין לעת הזאת, נדם לבו של מרן פוסק הדור הגאון הגדול רבי ניסים קרליץ זצוק"ל. לב שביותר מתשעים שנות פעימותיו הורגל היטיב להתרגש משמחתה של תורה, לא יכול היה לדום בלבה של השמחה... לב שביותר מתשעים שנות פעימותיו חש היטב בצרתם של אחרים ואף שמח בשמחתם, לא ישבית את שמחתם. הוא ימתין וידום רק בסופה של השמחה...

כעבור שנתיים של יתמות, כאשר עולם התורה בכלל, ועולם ההלכה בפרט, מגשש באפילה וזועק: 'מי יורה דעה ומי יבין שמועה', ומייחל לסיזמון במהרה, עת יקוצו וירננו שוכני עפר, קובצו וכונסו לכרך אחד הספדים שספדו לו גדולי ומאורי הדור שליט"א, והם עומדים לראות אור בספר 'וימת עבד ה'.

ברשות המשפחה ובאדיבותם, לוקטו מתוך ההספדים ספורי הוד שסופרו מכלי ראשון מהגאונים המספידים שליט"א, והם יפזרו את השקט והמסתורין מעל דמותו המאירה באור יקרות, אור שרגישות של חסד ומחשבה על הזולת בוקע ממנה, אור תורה והלכה, המאיר מסוף העולם ועד סופו...

הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א למד הספד מהו? ממעשה שהיה כאשר באו לבקש מרבי ניסים להספיד דמות שהכיר היטיב, וזו היתה תגובתו: "עדיף שיספיד אותו מי שיכול יותר לעורר את הצבור, אני לא יודע לעורר מספיק טוב..." למדנו שמהותו של הספד הוא כדי שהצבור יתעורר, אך יותר מכל למדנו על ענוותנותו, פשטותו וישרותו של רבי ניסים...

בכל דור ודור, אמר הגאון רבי שמעון גלאי שליט"א, שותל הקב"ה אדם ישר אחד, ללא חשבונות, שכל חשבונות הוא רק 'דע לפני מי אתה עומד', כדי שילמדו מהי 'ישרות'. בדורנו היה זה רבי ניסים, וסיפר: פעם באו אליו גבאי אחת מקופות הצדקה ורצו לצלמו כשהוא תורם כסף לקופה, וכיון שלא היה בידו כסף, ביקשו הגבאים לתת לו משלהם, רק בשביל התמונה. אך רבי ניסים ממש כעס וזעק מנהמת ליבו: "אמת...אמת..."

הזעקה הזו חדרה ללבם של הנוכחים בחדר, אי אפשר לסטות

מהאמת כמלוא נימה, אף כשהיא מסתתרת באיצטלא של אמת וצדקה...

דמותו היתה דוגמא חיה של פירוש המלבי"ם עה"פ 'ודובר אמת בלבבו', 'שלא תהיה אמונתו בה' מן השפה ולחוץ, אלא מוציא בשפתיו מה שחושב בליבו'. כאשר קרא רבי ניסים קריאת שמע, ראו אותו מקבל עליו עול מלכות שמים כפשוטו, מעומק הלב, בכוונה ובריכוז מוחלט, בשקט ובלי תנועות חיצוניות, פנימיות של לב המרוכז כולו בהמלכת ה' אחד...

כוח הריכוז שלו היה עצום, מספר רבי שמעון גלאי, כשהתעסק בדבר אחד היה כל כולו בתוך הענין, ואי אפשר היה להפריע לו עם ענין אחר...

פעם עסקתי איתו בענייני גירות, והיה שם עיכוב שמנע את המשך תהליך הגירות, עד שיסודרו כמה עניינים. הצעתי לו שבינתיים יתפללו מנחה, "עכשיו מנחה...?", פנה אלי בתמיהה רבתית, "אנחנו באמצע מצוה..."

לא היה אצלו מושג לעבור מדבר לדבר, כשעסק בענין אחד היה כל כולו משועבד לאותו ענין, כך גם היה כשעסק בלימוד או בשיעור משניות, כל השאלות היו צריכות לחכות לסיום הענין...

הנהגה זו, מסביר רבי שמעון גלאי, נובעת משלמות נפלאה ב'אחרי מצוותיך תרדוף נפשי', ושלמות זו באה אחרי שהשלים עצמו ב'נפשי כעפר לכל תהיה', סבלנותו האדירה לכל פונה בכל שאלה

בעל גמ"ח שאל אותו אם לעשות שעות קבלת קהל בגמ"ח, "אינני יודע" - ענה לו רבי ניסים - "אני הפקרתי עצמי לציבור..."

שאסור לנחש 'כי לא נחש ביעקב', אך האב בשלו: 'חתול שחור - סימן שחור...'

עתה, הסתפק הבן, מצד אחד רצה לשמוע בקול אביו, אך מצד שני כיון שיש בזה איסור נחוש, אולי אינו מחויב לשמוע בקולו, כי זה כמו שאביו אומר לו לעבור איסור, שאינו מחויב לשמוע בקולו.

"אני נטיתי לפסוק שאינו צריך לשמוע בקול אביו", מספר רבי יצחק זילברשטיין, "שהרי באמת יש כאן איסור נחוש, אך הבן רצה שבכל זאת אמצא לו היתר לשמוע בקול אביו. אמרתי לו ששאלות כאלו אני צריך לשאול את רבי ניסים. תשובתו של רבי ניסים פתחה לי את הראש והמחישה לי ביותר את דברי ה'חזון איש' על מי שהשיג ביגיעתו את סגולת התורה, 'טהרת הלב וההכרה שלא בשר ודם האדם', וכך הוא ענה לי: 'רצונו של הבן לדחות את נסיעתו, היא לא בגלל הניחוש, אלא בגלל חששו של אביו ורחמיו על אביו שיפחד כל זמן נסיעתו. מקרה זה אינו דומה כלל ל'אמר לו אביו חלל את השבת', ואף אם אביו עבר באיסור נחוש, הבן ודאי אינו עובר בזה, כי אינו עושה זאת בעבור הסימן, אלא בעבור כבוד אביו ורצונו שלא יחשוש..."

גם במעשה הבא הייתי זקוק ל'רוח הקודש' של רבי ניסים, מספר רבי יצחק זילברשטיין, ואכן זכיתי לזה...

אחות בבית חולים הזריקה בטעות לוורידו של חולה חומר 'ונטולין' במקום להכניס אותו למכשיר האינהלציה. טעות חמורה זו כמעט עלתה בחייו של החולה, שרק אחר מאמצי החייאה מרובים שב לבריאותו.

מנהל בית החולים אמנם פיטר את האחות מעבודתה, אך כיון שבסך הכל היתה עובדת מסורה במשך כחמש עשרה שנה, הבטיח שלא יספר זאת לאיש.

לאחר תקופה, הציעו לאחות עבודה בבית חולים אחר, ובישרותה וצדקותה באה לשאול האם מותר לה לא לספר על הטעות החמורה שבעטיה פוטרה מעבודתה הקודמת, שהרי לו היו יודעים על כך, לא היו לוקחים אותה לעבודה...

לא ידעתי את נפשי... הפנית את פניי אל הקיר והתפללתי אל

שהיא, הרי לא ידעה גבולות, פעמים היה זה ילד בן שבע ששאל אותה שאלה פשוטה עשרות פעמים, וסבלנותו לא פקעה, הילד קיבל תשובה בפעם העשירית בדיוק כמו בפעם הראשונה, עם אותו יישוב הדעת ואותה סבלנות מפליאה...

כאשר ישב רבי ניסים שבעה על אחותו ע"ה, ביום השלישי לפני השקיעה, לפתע אמר: "כתוב בחז"ל 'ג' לבכי...' עכשיו נגמרו הג' ימים של הבכי, מכאן אילך ראוי להשליט את השכל ולא לבכות עוד..."

זו שליטה עצומה בכוחות הנפש, לחשבן בכל רגע נתון בדיוק מה הרגש המתבקש כעת, לא לתת לעולם הרגשות לנהל את האדם, אלא השכל והדעת שולטים על הרגש... כעת נגמרו ימי הבכי... הרגש צריך להיות אחר...

בעל גמ"ח שאל אותו אם לעשות שעות קבלת קהל בגמ"ח, "אינני יודע" - ענה לו רבי ניסים - "אני הפקרתי עצמי לציבור..."

פעם ביקש לעלות לבית של אדם כדי לעזור שם ב'שלוש בית', אמרו לו שהוא גר בקומה רביעית וקשה לעלות לשם, אמר רבי ניסים: "מה חשוב הקושי הזה מול עזרה ליהודי..." ועלה ארבע קומות.

כמה פעמים אמר לי רבי ניסים, מספר רבי שמעון גלאי, "מוותור אף פעם לא תפסיד..."

עם כל שלוותו ואפיו הרגוע, ידע גם להיות תקיף, כאשר היה צריך, וכאמור הכל בשליטה מוחלטת של השכל על הרגש...

פעם שאל אותו אדם מה לא טוב ב'ערבי שירה'? רבי ניסים הסביר לו בנועם במשך כמה דקות, אך הלה התעקש ושוב שאל, ואחרי שניסה שוב רבי ניסים להסביר לו, התעקש השואל ואמר: "הרב, אני לא מבין...", או אז הפטיר רבי ניסים בתקיפות: "אתה לא מבין... אני כן מבין..."

שוב מספר רבי שמעון גלאי מעשה בדידיה: "פעם לא הרגשתי טוב בחג השבועות, ואמרו לרבי ניסים שמתמהמהים להתקשר לרופא מפאת קדושת יו"ט. מיד הגיע רבי ניסים לביתי ופסק שצריך להתקשר לרופא, רעייתי הרבנית אמרה: "עוד מעט אתקשר", אמר רבי ניסים: "אני יושב כאן ומחכה עד שתתקשרו לרופא..."

הגאון הגדול רבי יצחק זילברשטיין שליט"א, הדגיש בהספדו את ה'רוח הקודש' שאפפה את פסקיו של רבי ניסים, כפי דברי מרנא ה'חזון איש' זללה"ה באגרותיו: 'ועיקר סגולת התורה להביא את האדם לרוממות עילאה וכו' וכל שהאדם מוסיף ביגיעתו מנתק בזה חבלי היצר, וממאס בתענוגי ההבלים, ונפשו משתוקקת לרגשי קודש ועונג החכמה ומתק טהרת הלב וההכרה שלא בשר ודם האדם.'

מעשה ביהודי שהיה רגיל לנסוע לחו"ל לצרכי פרנסה, מנהג היה לו שלפני כל נסיעה היה עולה להתברך אצל אביו. באחת הנסיעות כאשר הגיע אל אביו, בדיוק עבר ביניהם חתול שחור, אמר לו האב: 'חתול שחור - מזל שחור, אל תיסע...' הבן ניסה לשכנע את האב

ואכן רבי ניסים למד איתו כל יום רבע שעה, והשלום שב לביתם.

תלמידו, עורך ספריו 'חוט שני', הגאון רבי חיים אריה הלוי הוכמן שליט"א, סיפר בהספדו אודות שלווותו אף כאשר בא לביתו בעל דין שהפסיד בדין תורה שפסק. הלה דיבר בגנות רבי ניסים ובגנות בית הדין, אך רבי ניסים נשאר שליו ורגוע, וכדרכו לא ענה כלום, עד שהלה עזב את ביתו בכעס.

תלמיד חכם שהמתין בחוץ כל העת ושמע את דברי הנאצה של אותו אדם, התפלל באזני רבי ניסים: "וכי לא היה מן הדין להעמיד אותו על מקומו, ולו משום כבוד התורה וכבוד בית הדין?!"
"אם הייתי מעריך את עצמי כמו שהציבור מעריך את עצמי", ענה לו רבי ניסים, "בוודאי הייתי נפגע, שהרי כבודי תלוי במחשבתם ובדעתם של הציבור, אך כיון שאני משתדל להעריך את עצמי כמו שמעריכים אותי בשמים, כמה הקב"ה מרוצה ממני וממעשי, אם כן מה נפקא מינה אם ההוא חושב עלי כך או כן, אם הוא כועס עלי או מדבר בגנותי...?!"

"פעם הגעתי אליו", מספר הרב הוכמן, "והיה שרוי בשמחה עצומה, והסביר את פשרה של השמחה: 'היום היה דין תורה רציני והתעורר ויכוח גדול בין הדיינים, הדין הוכרע כפי הרוב שלא כדעתי, שהיתה כדעת המיעוט. כשהגיע העת לחתום על פסק הדין, עשיתי כך למרות שהייתי בטוח שהם טועים, אך כיון שהם הרוב, אף שהיה קשה לחתום, חתמתי משום שהתורה צוותה 'אחרי רבים להטות', ע"כ אני שמח שמחה גדולה..."

פעם נכנס אחד האברכים להיכל הכולל עם כוס קפה בידו, ראה אותו רבי ניסים וממש הזדעזע, הוא רעד בכל גופו ופניו הסמיקו, לא היה זה מדרכו להעיר לאברכים, אך כשראו את תגובתו, היתה זו הערה חזקה מכל דיבור.

בשיעור מוסר שמסר, יותר מהדברים עצמם, היתה שפת הגוף שלו שיעור בפני עצמו. כאשר הקריא את דברי הרבינו יונה 'למען יכספו הלבבות בתורה' היה מתרגש עד שדמעות זלגו על לחייו, כך הראה את חיבתו וצמאונו העז לתורה ועמלה.

זו היתה תביעתו מאיתנו, תלמידיו, להתרומם, לדעת שאנו לומדים תורת ה', להכיר ולידע את מעלתנו, ששולחן לומד תורה גדול משולחנם, שאנחנו נזר הבריאה, ולשנות עפ"י את התנהגותנו.

פעם הוזמן לסדר קידושין, ומשום מה החתן או הכלה התעכבו, וזמן החופה התאחר מאוד, ורבי ניסים ראה שאם ימתין ויסדר קידושין הוא לא יספיק להגיע לשיעור בכולל חזון איש שהיה אמור למסור באותה שעה לעשרות אברכים.

רבי ניסים חכך בדעתו כיצד עליו לנהוג האם ללכת למסור את השיעור ולחפש רב אחר שיסדר קידושין, או לבטל את השיעור ולסדר קידושין. לבסוף הכריע שישאר לסידור קידושין, והסביר: שהאברכים בכולל חזון איש ימשיכו ללמוד כאשר יראו שהוא מאחר לשיעור, ומנגד למשפחה ולחתן והכלה תהיה עגמת נפש גדולה אם לא אשאר לסדר להם קידושין.

הי"ת שיאיר את עיני ויורה לי כיצד לומר לה לנהוג, הרי באמת מעשה חמור הוא, שיש בו סכנת חיים ממשית, להזריק לחולה חומר שמסומן עליו שחור ע"ג לבן שהוא רעל, האם מידת אחריות היא לתת לאחות זו להמשיך להתעסק עם חולים...!?

פניתי לרוח קדשו של רבי ניסים, וכך הוא ענה לי: "ראשית, תשאל את האחות אם היא בטוחה שמקרה כזה לא ישוב, לאחר שענתה שבצירוף ברכתו של הרב, היא חושבת שלא יקרה שוב, ביקש שאשאל אותה אם היא מוכנה לפצות את החולה בדמי הבראה ובכל הנצרך, ואחר שאף על זה ענתה בחיוב, אמר רבי ניסים שיכולה ללכת לעבוד במקום החדש, בלי לספר להם על טעותה, אך בתנאי שתשוב בתשובה שלמה ותקבל על עצמה ללמוד ענייני פקוח נפש ושמירת הנפש, ולהוסיף ביראת שמיים, ואף בירכה בסייעתא דשמיא.

"אני מלווה את האחות הזו כבר כמה שנים", מספר רבי יצחק, "ודומני שברכתו של הרב מלווה אותה. ביררתי אצל מנהל בית החולים והוא אמר לי שהיא עובדת להפליא ומלווה בסייעתא דשמיא מיוחדת..."

ועוד סופד לו רבי יצחק: "בספור הבא, רוח הקודש השורה בפסקיו של רבי ניסים הולידה מחשבה בכיוון שלא חשבתי עליו..."

"מוצאי שמחת תורה, ועל שולחנות בית הכנסת פזורים ספרים רבים. הגבאי ניגש לאחד הבחורים והציע לו תשלום עבור סידור הספרים, הלה הסכים, אך בהתחממותו דפק על השולחן בגמר תפילת ערבית והכריז שכיון שספרים רבים פזורים על השולחנות מתבקש הקהל לסייע בסידור הספרים במקומם, וכצפוי, עם ישראל נתבע ונענה, ותוך כמה דקות סודרו כל הספרים ושובו למקומם...
עתה בא הבחור לגבאי וביקש את הכסף שהובטח לו, אך הגבאי אמר שעל כך לא מגיע לו כסף, שהרי הוא לא אסף את הספרים. מנגד, טען הבחור שכיון שהוא דאג שהספרים יסודרו כפי שסוכם, מגיע לו מלוא הכסף ואין זה משנה כלל וכלל כיצד דאג לכך.

אני נטיתי לפסוק שהכסף מגיע לו עבור העצה, וביקשתי להוכיח זאת מגמ' בירושלמי (ברכות פ"ז) שעצה וחכמה שווים כסף. אך כששאלתי את רבי ניסים, הוא שינה את כיוון המחשבה, ואמר מיד שאכן בנידון בין הבחור והגבאי, יתכן שמגיע לו תשלום עבור העצה, אך יש גם את צד המתפללים, הרי הוא רימה אותם, לו הם היו יודעים שהוא מקבל על כך תשלום, הם לא היו עוזרים לו, הם הרי חשבו שהם אוספים את הספרים למצווה ולא לצרכו של הבחור..."

ופסקיו של רבי ניסים, מסיים רבי יצחק את הספדו, לא היו רק בעלי רוח הקודש, גם חכמה, ענווה ומדות טובות היו בהם...

"פעם שאלתי אותו אודות אשה שהתלוננה על בעלה שאינו תכליתי ואינו עושה דבר. 'תאמר לה שאני רוצה ללמוד חברותא עם בעלה כל יום' - הציע לי רבי ניסים. עצתו הועילה להפליא, באת לאשה ואמרתי לה: 'כיצד תאמרי כך על בעלך, הרי רבי ניסים מבקש ללמוד איתו חברותא כל יום...?!' אם לא היה תכליתי, רבי ניסים היה מבקש זאת ממנו...!?"

תמיד כשהיה יוצא מהבית, אף לעת זקנותו כאשר באו לעזור לו בהליכתו, היה הולך קודם לרבנית ומודיע לה אני הולך לכאן או לכאן. ואף כאשר ניסו המלווים להציע לו שהם יודיעו לרבנית, סירב ואמר: "זה תפקיד שלי"

שלא צבענו את דירתנו, אך בכל אופן שלמתי לו כפי דרישתו, כי עם שכנים צריכים לחיות בשלום, הרי חיים איתם שנים רבות... ונסיים מאמרנו במעשה נפלא מפי תלמידו הגאון רבי משה קפלן שליט"א, פעם נתבע יחד עם רבי ניסים לבית משפט. ועל פי חוקי המשפט בזמן מסוים היה על כל הנוכחים לעמוד בפני השופט, והשופט הכריז שעל כולם לעמוד, אלא שעם הכרזתו, הורה השופט לרבי ניסים לשבת: "הרב לא צריך לעמוד..."

הדבר לא מצא חן בעיני התובע שייצג את הפרקליטות, והעיר על כך לשופט, שאסור לו להפלות בין הצדדים, ומסרוב השופט להיענות להערתו, איים על השופט שיגיש עליו תלונה. השופט לא חשש מאיומו, ואמר לו: "אתה יכול להגיש תלונה כרצונך, אבל הרב הזה לא יעמוד..."

"הרבה רבנים היו כאן וכולם עמדו!" התעקש התובע. אך גם השופט התעקש: "הרב הזה לא יעמוד...!"

הספדים רבים נאמרו על האי גאון וקדוש רבי ניסים זצ"ל, ובהם סיפורים רבים ונפלאים על אורחות חייו והנהגותיו הקדושות, אך אין בגליון אחד די כדי לפרסם את כולם, וע"כ ליקטנו אחדים מתוך הרבים, ואת שאר האוצרות תמצאו בבית האוצר, הספר הנפלא 'וימת עבד ה'.

ואכן מהרגע שכך הכריע, שלוה נסוכה על פניו והוא נרגע לגמרי, הרי זהו רצון ה'... כך עלי לנהוג...

אמונתו בדברי חז"ל היתה מוחשית ממש, פעם אירע שבערב סוכות היה מעונן מאוד והחזאים חזו שיירד גשם בחג הסוכות. א' מבני משפחתו הציע שכיון שכך אולי כדאי ללמוד את ההלכות הנוגעות ל'ירדו גשמים', מתי צריך לאכול בסוכה, ומתי צריך להיכנס לבית, אך רבי ניסים סירב, והסביר: החזאים אכן בדרך כלל צודקים, כי הם יודעים לחזות בטבע העולם, אך התחזית אצלנו לגבי חג הסוכות היא אחרת לגמרי, גשמים בסוכות משול במשנה לעבד שבא למזוג כוס לרבו ושפך לו קיתון על פניו, אנחנו צריכים לבדוק אם זה מצבנו כעת של שפך קיתון על פניו או לא, ואם כן, אז יירדו גשמים גם בלי עננים, ואם לא, אזי לא יירדו גשמים אפילו עם עננים, ואכן לבסוף נתפזרו העננים וזכו לישוב בסוכה בשלוה ונחת...

ושנה אחת ירדו גשמים ביו"ט לפנות בוקר, ובעקבות כך הרבה אנשים התעוררו מוקדם והקדימו לבוא להתפלל במנין הנץ. אחר התפילה דברו איתו אודות 'גשמים סימן קללה בחג', אך הוא הביט על הדברים בצורה אחרת, אדרבה בזכות הגשמים אנשים התפללו בנץ, שזה ודאי הרבה יותר מהודר עפ"י ההלכה, וכי אפשר לקרוא לזה סימן קללה...!?

פרק מיוחד במינו היא ההנהגה המיוחדת עם רעייתו ע"ה. תמיד כשהיה יוצא מהבית, אף לעת זקנותו כאשר באו לעזור לו בהליכתו, היה הולך קודם לרבנית ומודיע לה אני הולך לכאן או לכאן. ואף כאשר ניסו המלווים להציע לו שהם יודיעו לרבנית, סירב ואמר: "זה תפקיד שלי."

וכך גם נהגה הרבנית, גם לעת זקנותה, כשהלכה לחתונה עם נכדותיה, הייתה באה ושואלת את הרב: "האם אני יכולה ללכת לחתונה של זה זה באולם ההוא?" הרב היה מחייך לאות הסכמה, ורק אז בירכה אותו לשלום ויצאה.

כח הוותור שלו היה מפליא מאוד, פעם סיפר לאברך שהיו לו מריבות רבות עם שכניו ובא עמם לעיתים קרובות לבית הדין, שאחד משכניו תבע ממנו לשלם עבור סתימה בביוב, שעפ"י טענתו נגרמה מהצבע שצבענו את ביתנו. מיד שלמתי לו בלי כל היסוס את מלוא הסכום שדרש ממני, למרות שהיו לי שלוש סיבות שאינני חייב, א. צבע הוא חומר דליל שאינו גורם לסתימות, ב. דירתנו אינה שייכת כלל לקו הביוב שבו ארעה הסתימה, ג. כבר עשרים שנה

077-2222-666 או *4992

קו השיעורים של 'דרשו' - לחייג, ללמוד, לדעת

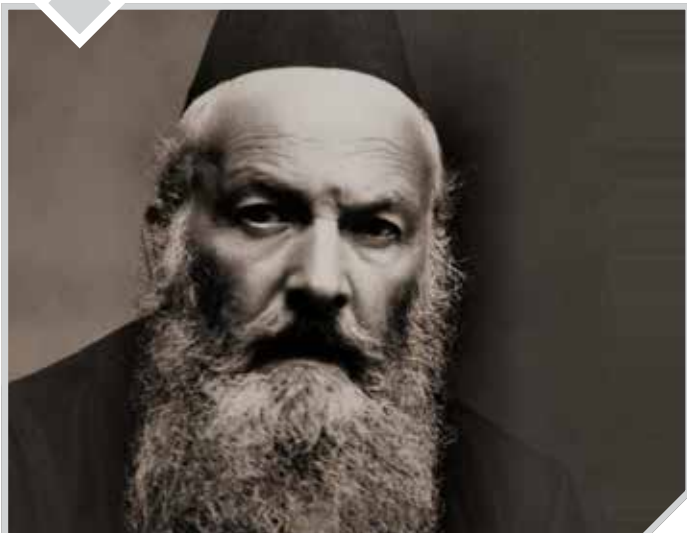

הבחור פתח בהתרגשות גדולה את המכתב לראות את ה'צוואה האחרונה' של אביו המנוח, ומצא שכתבו בו, 'אל בני יקירי אהובי, מה שלומך וכו'... אחרי דרישת שלומך הטוב, אבקשך זכור אל תשכח, בחזרתך מהישיבה הביתה, להביא לי משם דגים מלוחים...!'

'סוכת ארעי' - מאי משמע?!

הרב בנימין בירנצוויג

"ויבן לו בית ולמקנהו עשה סוכות"

כתב הטור (או"ח הלכות ר"ח סימן תיז) 'המועדים נתקנו כנגד האבות, פסח כנגד אברהם דכתיב "לושי ועשי עוגות", ופסח היה. שבועות כנגד יצחק, שתקיעת שופר של מתן תורה היה באילו של יצחק. סוכות כנגד יעקב, דכתיב "ולמקנהו עשה סוכות".

ודברי הטור האלו צריכים באור, שאפשר להבין שאברהם עשה מצות ולכך אוכלים מצות בפסח, ואליו של יצחק ממנו עשו שופר למתן תורה, אבל מה השייכות במה שיעקב עשה סוכות למקנהו שלכם כל ישראל עושים סוכות?

וביותר יש להבין, מדוע א"כ לא נקרא חג הסוכות על שם תחילת הפסוק בו מוזכר שעשה לעצמו בית, ויקרא החג 'חג הבית'?

והנראה בזה [וכמו שראיתי אח"כ שמביאים בשם החיד"א ובשם המלבי"ם] שבאור הענין של מקנהו, שהוא מלבד הבאור הפשוט שהכונה לצאנו, אבל הכונה הנוספת היא ל'קנינו' והיינו ממנו וקנינו הגשמי של האדם, שהאדם צריך לקבוע לקנינו הגשמיים 'סוכות' והיינו דירת ארעי, ולקנינו הרוחניים צריך לבנות בית קבע, וזה כונת הפסוק "ויבן לו בית" - לקנינו הרוחניים הוא בונה בית קבע, שהם אצלו עיקר וקבע, "ולמקנהו עשה סוכות" - ולקנינו הגשמיים, עשה סוכות, אינו עושה להם קביעות אצלו אלא הם בגדר ארעי אצלו.

ונפלא מאד מה שמביא התרגום על הפסוק "ויבן לו בית" - 'ועשה לו בית מדרשא', וכדברנו ש'בית' היינו לקנינו הרוחניים והם לימוד התורה והמצוות וקביעותם הוא בית המדרש.

וא"כ הרי מובן מאד מה שנקרא חג הסוכות על שם סופו של הפסוק הנאמר על בניית בית לצאנו, כי כל מהות חג הסוכות זה 'צא מדירת קבע לדירת ארעי', שיראה האדם לעצמו שכל האסיף והתבואה וקנינו הגשמיים הם כולם צריכים להיות ארעיים בעולם הזה, "ולמקנהו" והיינו קנינו הגשמיים "עשה סוכות".

יצאתי באותו יום י"א תשרי למחרת היום הקדוש, לעבר משרד הישיבה כדי לקבל ממזכיר הישיבה את המלגה עבור הוצאות הדרך. יחד איתי היה בחור נוסף שהיה תלמיד חכם ועילוי גדול, ולדאבון לב נספה בשואה האיזומה ה' יקום דמו. בדרכנו עברנו ליד ביתו של מרן החפץ חיים, ובדלת עמד אברך שבקש מאיתנו להכנס להשלים מנין לתפילת מנחה גדולה, כיון שהחפץ חיים חלש ממלכת להתפלל בבית המדרש, כמובן ששמחנו מאד על הזכות להצטרף למנין בנוכחותו של רבן של ישראל.

עם הכנסתנו למעונו הצנוע, נגלה לעינינו מראה נורא הוד, הגאון הקדוש רבי אלחנן וסרמן זצוק"ל הי"ד, יושב על ספסל נוכח ופני הכהן הגדול הישיש הקדוש כשעל פניו נסוכה חרדת קודש, והוא מאזין בדריכות נשגבה לכל מילה שיוציא הכהן הגדול מפיו.

רבי אלחנן, היה כידוע נוהג לשהות במחיצת רבו החפץ חיים מראש חודש אלול ועד לאחר יום הכיפורים, וכעת לפני שנפרד מרבו, ישב והקשיב לאמריו בכבוד ראש.

לפי מראה פניו של רבי אלחנן שהיו עטויות בארשת רצינות מיוחדת, היינו בטוחים שהחפץ חיים מגלה לו סודות תורה נשגבים רזין טמירין למעלה מהשגתנו, בהתחלה לא העזנו להתקרב אל הקודש, אך לאט לאט פסענו פסיעה ועוד פסיעה, עד שמצאנו את עצמנו בסמיכות לשני ענקי הרוח הללו, והטינו אוזן גם אנחנו לשמוע את דברי החפץ חיים, כשקלטה אזננו את המילים הראשונות, התפללנו

סיפור נפלא על מרן החפץ חיים הקדוש, מספר הגאון רבי אליעזר טורק, ששמע זאת מכלי ראשון מאחרוני תלמידי ראדן שזכו לראות פני מלאך ה' באחרית ימיו, הרב שלמה אפשטיין זצ"ל, וכך מספר הרב ר' שלמה זצ"ל:

לפי מראה פניו של רבי אלחנן
שהיו עטויות בארשת רצינות
מיוחדת, היינו בטוחים שהחפץ
חיים מגלה לו סודות תורה
נשגבים רזין טמירין למעלה
מהשגתנו, בהתחלה לא העזנו
להתקרב אל הקודש, אך לאט
לאט פסענו פסיעה ועוד פסיעה

שהאבא השאיר לו את המכתב. ונגיש אליו מיד הסטייפלר והביא לו את המכתב מאביו המנוח.

הבחור פתח בהתרגשות גדולה את המכתב לראות את ה'צואה האחרונה' של אביו המנוח, ומצא שכתבו בו, 'אל בני יקירי אהובי, מה שלומך וכו'.... אחרי דרישת שלומך הטוב, אבקשך זכור אל תשכח, בחזרתך מהישיבה הביתה, להביא לי משם דגים מלוחים....'. היה הסטייפלר מסיים סיפורו, יש כאלו אומללים שמסיימים את פקידם בעולם עם בקשת דגים מלוחים, ועם זה הם באים למעלה לעולם העליון וכדי בזיון וקצף?!

ועשה למקנך סוכות - לקנינים הגשמיים של האדם כאן בעולם, יש לעשות רק דירת ארעי, זה המסר שלנו מחג הסוכות - צא מדירת קבע וכנס לדירת ארעי.

לשליחת תגובות לכותב הטור הרה"ג רבי בנימין בירנצווייג,
כתבו ל: 7622500@gmail.com

לשמוע שהחפץ חיים מדבר עם רבי אלחנן דברים פשוטים ויסודיים, ממש עיקרי האמונה, אך הדרך שבה הוא אומר את הדברים נחרטו בלבי לנצח!!

בכח התאור המופלא של החפץ חיים הוא תאר כיצד תראה קבלת הפנים אותה יערכו בשמים לכל אחד ואחד בהגיע עיתו, כיצד היתה לנו הזדמנות לזכות לכל כך הרבה אוצרות רוח נצחיים, אותם בחרנו להחליף העולם חולף, כיצד יוכחיו כל יהודי בשמים על מעשיו שענה כאן, ובזבו את זמנו וכוחותיו על דבריו של מה בכך, וכדי בזיון וכצף, שום דבר לא נוכל להסתיר שם, כל כונה, כל מעשה, כל הרגשה, על הכל יוכיחו אותנו קשות, ומי יוכל לעמוד במשפט ה' האיום והנורא!! ורבי אלחנן שומע הדברים ורוטט, כל כולו נרעש ונפחד מדברי הכיבושין של רבו החפץ חיים. ומסיים ר' שלמה את סיפורו, לאחר התפילה יצאנו נרגשים מביתו של החפץ חיים עם השקפה אחרת על העולם, עד כדי כך שחברי הי"ד שב על עקבותיו ולא ניגש כלל למשרד הישיבה לקבל את הוצאות הדרך 'יש בידי סכום כסף בצמצום והוא יספיק לי בדוחק להוצאות הדרך, אחרי מה ששמעתי מפה קדוש אין לי צורך יותר בשום מותרות כאן בעולם הזה'.

אנשים דואגים כאן בעולם הזה ל'בית' לקניניהם הגשמיים, ול'סוכת ארעי' לקניניהם הרוחניים! ומפסידים בזה את כל עולמם הנצחי.

הסטייפלר הקדוש זצוק"ל, סיפר סיפור כשהיה בישיבת נוברדוק בצעירותו בשנת תרע"ד, ונסע הסטייפלר לביתו לכמה ימים, בהיותו בעירו ניגש אליו יהודי ושאלו מתי ישוב לישיבה, אמר לו הסטייפלר שלמחרת היום הוא ישוב לישיבה, ואז מסר לו היהודי מכתב צרור וחתום מכל צדדיו שימסרנו לבנו הלומד אף הוא בישיבה.

בנתיים פרצה מלחמת העולם הראשונה ופסקו השיירות מעיר לעיר, והסטייפלר כבר לא יכל לחזור לישיבה והמכתב נשאר שמור בכיסו.

כעבור שמונה שנים, כבר הלך לעולמו האבא שהשאיר לו את המכתב, והנה הוא פוגש ברחובה של עיר את הבחור מהישיבה

להתחיל את היום ברגל ימין

חוויה רוחנית מדי יום אצלך במייל

הלכה, סיפורים, רעיונות, ווארטים ועוד... אקטואלי ומרתק
הצטרפו בחינם לאלפי מנויים, שלחו מייל לכתובת:

dirshu@dirshu.co.il

הפורתח
בכל יום..

המייל היומי של 'דרשו'.

"כנתינתה מסיני" בקולות וברקים... - פרחי אברכים עם תלמידי חכמים, שזקנם הלבן יורד על פי מידותיהם, מתנצחים. השמש יוקדת בעוז, מצחם נוטף אגלי זיעה, ובני הבית ממהרים לצאת אליהם כשקנקני מים צוננים בידיהם.

סוף סוף, מצא כל אחד את אתרוגו כלבבו - האתרוגים נקטפו ונאספו, והנה הם נכנסים לבית להתעשר, רבינו עומד, במאמץ של ריכוז וכובד ראש. ראשית, מונה את האתרוגים שבארגו, מפריד את חלק המעשר לצד אחד, מופרד מכל האתרוגים, מפריש חלק לתרומה גדולה ולתרומת מעשר, אח"כ היה מעלה על הכתב את כל הנוסח של ההפרשה, תוך ציון מקום של כל חלק וחלק, לאחר מכן נעמד בחיל ורעדה לברך על ההפרשה בשם ומלכות, ואומר את הנוסח מן הכתב, תוך שהוא מורה באצבעו על כל חלק וחלק: "ה-יותר מאחד ממאה" - מתרונן נוסח המעשרות שקבע מראש-דשמעתא בעל 'חזון-איש', כשהוא יוצא מתון מתון מפי רבינו. לאחר מעמד מרומם זה עבר על האתרוגים, בחנם בקפידא, ובחר לעצמו פרי עץ הדר.

אגב, באחד מפנקסי רבינו, נמצא כתוב נוסח הפרשת התרומות ומעשרות בכתב ידו הקדושה של ה'חזון - איש' עצמו. אשרי מי שחזה.

במצוותי הפץ מאוד

רבינו עצמו, בירך כמובן על האתרוג מחצירו. אך לאחר שנטל את אתרוגו היה ונוטל אתרוגים נוספים ממקורות שונים. היו אלו אתרוגים שקיבל מאותם סוחרים, שנטעו פרדסים מאתרוגים מיוחסים אלו שבחצרו, והיו מביאים לו מדי שנה אתרוג מהודר מעציהם כהכרת טובה. אתרוגים אלו שמקורם אמנם משתילים שנקלטו מעצי חצרו, אבל כיון שטופלו במקצועיות לכן היו - בניגוד לפירות האתרוג שבחצירו - עם פיסם.

בערוב ימיו היו מביאים לו אף אתרוג ממרוקו, ורבינו לקחו עמו לתפילה בבית הכנסת, והיה נוטלו באמצע ההלל, בנענועים או בהושענות.

בשנתו האחרונה, הביאו לרבינו גם אתרוג תימני, וגם אותו נהג לטול מידי יום ולנענע בו.

והשביעית תשמטנה

את האתרוגים שנלקטו בשביעית (וחנטו בשישית) חשש רבינו לעשר בעצמו, כיון שחשש לדעה דאזלינן בתר לקיטה - ואם כן הרי הם פירות שביעית הפטורים מן המעשר, והברכה תהיה לבטלה. ומשום כך עשה שליח שיעשר בלא ברכה. אמנם בתקופה בה גדלו בחצירו עצי פרי הגויאבה, היה מעשר באותה שעה גם את פרי הגויאבה, ומברך ברכה אחת על שני המעשרות.

אגב עץ הגויאבות: העלו פעם בפני רבינו חשש, שעץ הגויאבות הגדל בסמוך לעצי האתרוג, משפיע עליהם לרעה ומחליש את שורשיהם. שלח רבינו לשאול את בעל 'קהילות יעקב', אם מותר

"ולקחתם לכם פרי עץ הדר" בכשרות ובהידור. ועל כן. כאשר ביקשו מרבינו לטול שתילים מן העצים הללו, לגדלם במקומות אחרים, נתן לכל דורש בעין יפה ובשמחה - בראותו בכך חלק מתפקידו ושליחותו. ולא רק אנשים פרטיים, אלא גם הסוחרים הידועים בשמותיהם, אשר הפכו לשם נרדף לאתרוג, כמו 'אתרוגי לודמיר', 'אתרוגי משה פרידמן', 'אתרוגי שטוקמן', 'אתרוגי דאובה' - ועוד רבים אחרים לשמותיהם ולכינוייהם, המתהדרים ב'זן חזון איש' - כל אלו משתילים שמקורם בעצי חצרו של רבינו. מתוך חרדת קודש, הקפיד רבינו לשמור על טהרת ייחוסם של עצי אתרוג אלו, ועל כן נמנע מלדשן את העצים בחומרים כימיים שונים - בחששו שמא חומרים אלו מכילים חלקים ורכיבים מעצים אחרים, וכשעץ האתרוג יינק מחומרים אלו, הרי יש כאן חשש של מורכב.

הוראות ה'חזון איש'

רבינו מסר כמה הוראות בענייני כשרות האתרוגים ששמע מפי ה'חזון - איש' ומהם:

באתרוג שהיה עליו כתם בהיר, הסתפק רבינו שמא זהו 'מראה לבן' הפוסל את האתרוג, והראהו ל'חזון - איש'. משך ה'חזון - איש' את שרוול חולצתו הלבנה, ואמר לרבינו: "זהו מראה לבן". עוד שמע רבינו מפי: "רוב לולבים פסולים, ורוב אתרוגים כשרים".

יושבת בגנים חברים מקשיבים

כבר בחודש מנחם - אב, היו המדקדקים במצוות מחזרים אחר אתרוג נאה מחצרו של רבינו. אך דעתו של רבינו לא היתה נתונה לאתרוגי - חודש אלו המתקרב ובא, וקול השופר כבר מהדהד בחדרי לבו ונפשו, וכולו נתון בעבודת היום ולחובת השעה: תשובה. היוצאים ובאים היו מסמנים את האתרוגים שאיווה לבם, בעוד הם נותרים מחוברים לעץ - ובלבם תפילה, שהאתרוג יישאר בכשרותו והידורו.

רק "במשוך היובל" במוצאי יום כיפורים, או אז פנה רבינו בלב מלא שמחה למצוות הזמן - ארבעת המינים.

מה נהדר היה מראה חצרו וביתו של רבינו באותם הימים לקראת חג הסוכות. במעלה רחוב וילקומירר היו עולים ויורדים תלמידי חכמים - תלמידי ה'חזון - איש', נכנסים ויוצאים מבית רבינו, סובבים את העצים ותרים אחר האתרוג הנאה והנקי.

והנה מוצא אחד מהם אתרוג נקי כמעט לחלוטין, אלא שנקודה חשודה קטנטנה, בלתי נראית כמעט, טורדת את נפשו. הוא מראה את האתרוג לרעהו, המביע את דעתו - אך זו אינה מניחה את דעת חברו, וכבר מתלהטת לה ריתחא הלכתית, מרובת אסמכתאות מראשונים ואחרונים, פוסקים ומפרשים... תלמיד חכם שלישי השומע את דבריהם, יוצא מבין העצים מאובק כולו, ומנסה גם הוא להביע את דעתו, והנה חוברים עליו השניים ומבקשים לבלוע את סברתו שהעלה זה עתה...

בני ביתו של רבינו, מתרונן לבם למראה המרהיב לתורה המתלבנת

למול "מאומה".

בחורף תשמ"ה, נזקק רבינו לעבור ניתוח על עיניו, נכנס אל הסטייפלר לדרוש בעצתו ולקבל את ברכתו. אך בניגוד לכל השנים, לא הזכיר הסטייפלר כלל את האתרוגים, ולא התעניין בהם אפילו פעם אחת - כדרכו בכל שנה ושנה. גם בפני בנו של רבינו, רבי משה דוד, שנכנס אליו גם הוא באותה תקופה כמה וכמה פעמים - לא העלה הסטייפלר את ענין האתרוגים.

בכ"ג באב של אותה שנה, נסתלק לבית עולמו. ויהי לפלא.

אתרוג עבור הספרים

לתלמידו מאז, הלא הוא רבי חיים קנייבסקי, נוהג היה רבינו ליתן אתרוג מהודר, כשהיה הסכם ביניהם שרבי חיים משלם לרבינו תמורת האתרוג בספרים שחיבר והוציא לאור. אמנם רבינו לא תמיד היה עומד ב'הסכם', ופעמים רבות כאשר היה מקבל ספר חדש מרבי חיים, היה משגר את תמורתו הכספית.

רבי חיים מצידו, השיב את הסכום בתוספת מכתב:

---"נתפלאתי מאוד על הדרת גאונו שליט"א ששלח לי כסף, הרי אני לוקח כל שנה אתרוג על חשבון הספרים כמו שדיברנו, ועדיין אני חייב לו הרבה, חוץ כמה שאני חייב בלא זה הרבה מאוד, לכבוד מורי ורבי שליט"א. והנני מחזיר את הכסף בתודה, והריני כאילו התקבלתי, וימחול לי שאני עובר על רצונו כי נתנה בטעות היא"---

הפירות הפקר - אבל העולם אינו הפקר

באחת משנות השמיטה, הגיע הסטייפלר כדרכו לבקש לעצמו אתרוג, אך מקודם ניגש אל הבית לבקש רשות. לפליאת רבינו, בקשת רשות זו למה, והרי פירות שביעית הם והכל הפקר? ענהו הסטייפלר במתק לשונו: "די פירות זיינען טאקע הפקר, האבער די וועלט איז נישט הפקר!" - הפירות אמנם הפקר, אבל העולם אינו הפקר! ומן הנימוס והדרך ארץ, לבקש רשות כאשר נכנסים לחצר הזולת וקוטפים מאילנותיו.

ואף שהיה הסטייפלר מהדר לקיים את המצוה באתרוגים נוספים ממקורות אחרים, מכל מקום הקפיד לברך על אתרוג מעצי רבינו דווקא ולא על אחרים. וכן היה מבהיר לכל אלו שביקשו להעניק לו אתרוג לקראת החג, הגם שהיו גם הם מ'זן חזון איש', כי את הברכה אינו מברך אלא על אתרוג מחצירו של רבינו. כך גם בנו, רבי חיים קניבסקי, מקפיד לברך על אתרוג הגדל בחצרו של רבינו דווקא, ולא על אלו שבאו מכוחם, וניטעו במקומות אחרים. שנה אחת נטל גם הרב מבריסק אתרוג מעצי רבינו - היה זה בשנת תש"ט, עת שהה בבני ברק מפאת ההפגזות שבירושלים.

בקהל חסידים

האדמו"ר מ'תולדות אהרן' - רבי אברהם יצחק קאהן, בעל 'דברי

לכרות את עץ הגויאבות במטרה להשיב את עצי האתרוג - אך בעל ה'קהילות יעקב' חשש מלהתיר קציצת אילן פרי, והעץ המשיך לפרוח בסמוך לעצי האתרוג, שגם הם המשיכו לתת את פירותיהם המשובחים.

את אתרוגי שביעית שהופקדו כדת וכדין, הורה רבינו לקוטפים שאין מן הראוי לקצוץ את האתרוגים במזמרה. אלא עם סכין או מספריים או כל כלי אחר שאינו מזמרה. אף אם האתרוגים גדלו בשישית, כי חשש שזהו כדרך הקוצרים.

פעם דנו בני הבית בינם לבין עצמם, אם אפשר לקחת כסף על האתרוגים שהיו ספק שביעית - אך רבינו בחרדתו לקיום ההלכה בנקיות וללא כל חשש ופקפוק, הורה חד משמעית: לתת את הכל ללא קבלת שום תשלום.

בשנת השמיטה תשי"ב, גדלו בחצרו של רבינו מלפפונים. עם צאת יום טוב של ראש השנה, הגיע לחצרו רבי גדליה נדל, וקטף לעצמו מלפפון - באומרו כי רוצה הוא לחוש את שמיטת הארץ למעשה.

כשהגיעה שמועה זו לאזני ה'חזון איש', צהלו פניו ואמר: "האח, כבר נתקיימה מצות שביעית בעירנו!"

אתם נותנים לי הכל

בכל שנה ושנה, היה מקפיד רבי יעקב ישראל קנייבסקי - 'הסטייפלר', ליטול אתרוג מעצי רבינו. כבר בעיצומו של החורף היה מתעניין אודות מצב הגדילה של העץ, והסיכויים שיעלו בו אתרוגים נאים ומהודרים. מתחילת הקיץ, בכל עת שהיה פוגש ברבינו, היה מתעניין: "עס וועט זיין א גוטער אתרוג?" - היהיה אתרוג טוב?

בט"ו באב - חודשיים לפני חג הסוכות - כבר היה מת'יצב בבית רבינו, יחד עם בנו להבדל"ח רבי חיים, כדי לבחור לעצמו אתרוג. כל עוד היה בכוחותיו היה מתאמץ הסטייפלר לרדת לבדו אל העץ, והיה נשכב על הקרקע תחת העץ כדי לחפש בין ענפיו ולקטוף בעצמו את האתרוג, אולם אף בשנותיו המאוחרות יותר, כשכבר היה חלש, מכל מקום לא הסכים ש'ביאו את האתרוג אליו לביתו, אלא היה טורח ובה לבית רבינו, שם היו מגישים לפניו מבחר אתרוגים שנקטפו מן העץ בחצר, מהם היה בוחר את השניים הנראים בעיניו - אחד בעבורו ואחד נוסף בעבור בתו הרבנית ברום, בביתה התגורר. בהערכתו את הידור המצוה המזדמנת לידו, היה הסטייפלר משלשל לידו של רבינו סכום ניכר ומכובד, הרבה יותר מאשר נקבע לאתרוגים על ידי רבינו, ואף מעל ומעבר למקובל בשוק. לא הועילו כל הפצרותיו של רבינו שאינו חפץ בתשלום כלל.

שנה אחת עמד רבינו על דעתו, וסירב מליטול ממנו מעות. והנה למחרת, הופיע הסטייפלר ובידו שני כרכי 'קהילות יעקב' על מסכתות ברכות וחולין - תמורת האתרוגים. משראה רבינו כך, שוב לא סירב מליטול ממנו תשלום, אמנם היה נוקב בסכום מועט, והסטייפלר היה מתעקש לשלם סכום גדול יותר, באמרו: "אתם הרי נותנים לי הכל, ומה אני נותן לכם בתמורה? מאומה..." - כך היתה התייחסותו כלפי קיום מצוה נצחית למול כסף בר חלוף - "הכל"

נבון במעט ושאל: "האם לפי דעת ה'חתם סופר' יש בו כן שיעור?", ורבינו באמיתתו הנוקבת משיב באורך רוח: "אכן יש בו כשיעור הזה, אבל היות ואין בו שיעור 'חזון-איש', אינני לוקח תשלום". האיש חש באי-נעימות, וביקש למצוא כל דרך לשכנע את רבינו ליטול תשלום עבור האתרוג, ושב ושאל: "אם האתרוג היה נשאר על העץ עד החג, האם מגיע לשיעור 'חזון איש'?" ורבינו בשלו: "אכן, מאוד יתכן ומסתבר שהיה מגיע לשיעור זה, אבל היות וכרגע אינו בשיעור זה, אינני לוקח עליו שום תשלום".

כל חלב לה'

רבי רפאל ברוך טולדאנו, שהתגורר בסמיכות לבית רבינו, רגיל היה לקבל בכל שנה אתרוג שנשלח אליו ממרוקו, עליו היה מברך. באחת השנים בושש האתרוג מלבוא, והנה החג מתקרב ואתרוג אין. בלית ברירה עלה ופנה לבית רבינו, לבקש לו אתרוג. היה זה כבר ערב החג, כל האתרוגים הנאים והמהודרים כבר נרכשו ונלקחו. אך רבינו חרד לכבודו של אותו גאון וצדיק, ובמאור פנים מגיש לפניו תיכף ומיד שני אתרוגים מהודרים בנקינים ונאים בגידולם, ואומר: "הנה נותרו שני אתרוגים, וכבוד תורתו יכול לבחור לו אחד משניהם, כאוות נפשו". היו אלו שני האתרוגים של רבינו ושל בנו רבי משה דוד, שנבחרו בקפידה בחיפוש ובירור מתוך מאות האתרוגים...

משלוח מנות

מהאתרוגים הרבים שנותרו על העץ ולא היו ראויים למצוותם, היתה הרבנית מכינה מרקחת מתוקה. צנצנת אחת של אותה מרקחת היתה משגרת לרבי אלעזר מנחם מן שך - אותה היתה מצרפת לצנצנת דבש שהיה אחיה רבי ראובן יוסף משגר להרב שך דרך קבע. על הערכתו של הרב שך למרקחת זו, יסופר, כי בשנים האחרונות לחייו, היה הרב שך שומר את הצנצנת ומצרפה למשלוח המנות שהיה משגר לאדמו"ר מבעלזא, כשהוא מבהיר לשליח את חשיבותה של מרקחת זו, שהיא מעשי ידי הרבנית אשת רבינו, מהאתרוגים הגדלים בחצרם.

שלא ייבש האילן

ארבעה עצים נשתלו בחצר האחורית של הבית, ובשנים המאוחרות יותר נשתלו שני עצים נוספים בחזית הבית. עד היום, עשרות שנים לאחר נטיעתם, נותנים העצים את פריים - מאות אתרוגים בכל שנה ושנה. תופעה לא מצויה כלל בעצי האתרוג הרגישים. מה עוד שאין עצים אלו מקבלים כל טיפול מיוחד - פלאי פלאות. אין זאת אלא ברכתו של ה'חזון-איש', ואותה 'נשיבת רוח' נותנת את ברכתה עד עצם היום זה. והנה, בימי האבל על פטירתו של רבינו, בחודשי תמוז - אב, כאשר בכל שנה ושנה עמוסים העצים בתקופה זו בעשרות רבות של אתרוגים - לא נראו על העצים

אמונה, היה מקפיד בכל שנה ליטול אתרוג מחצירו של רבינו - כאשר האתרוג היה מובא קודם לבחינה לרבי מאיר ברנסדורפר בעל 'קנה בושם', שעמד על רמת הידורו. לא אחת היו בני ביתו של האדמו"ר מגיעים בעיצומו של חול המועד, בבקשה לרכוש אתרוג נוסף, לאחר שהאתרוג הקודם נפסל מחמת משמוש ידיהם של חסידיו הרבים, שביקשו ליטול ולברך על ארבעת המינים של רבם. וכך נוהגים גם בניו ממשיכי דרכו, אחריהם, האדמו"ר'ם מתולדות אהרון ותולדות אברהם יצחק, אשר לוקחים כל שנה אתרוג מחצר בית רבינו.

לרוב, אין האתרוגים הצומחים בחצר רבינו בעלי פיטם. משום שכדי שהפיטם לא ייבש וינשור במהלך גידולו, יש צורך בטיפולים אגרונומיים מיוחדים, מהם נמנע רבינו. שנה אחת מצא רבי דוד פרנקל - מתלמידי הנאמנים של ה'חזון-איש', אתרוג בעל פיטם. אתרוג זה נשלח אחר כבוד לאדמו"ר בעל 'בית ישראל' מגור. שנה אחרת קיבל רבי חיים קנייבסקי אתרוג שכזה.

דובר אמת בלבבו

מידותיו התרומיות, נקיטתו וצחותו בענייני מזון של רבינו, באו לידי ביטוי מפליא בעסק האתרוגים.

רבינו נתן את האתרוגים ללא תשלום, ומי שנפשו חשקה בדווקא לשלם עבור אתרוגו, היה רבינו נוטל אך תשלום סמלי - כרבע מהמחיר המקובל בשוק. וגם בזה היתה מידת האמת והנקיות מורה דרכו.

מעשה באחד שביקש לרכוש אתרוג בערב סוכות ממש. רבינו אמר לו בצער כי לא נותרו בידו, כי אם אתרוג אחד שהוא 'חסר'. הלה הוציא מכיסו זכוכית מגדלת מיוחדת, ובהתבוננותו הבחין שעדיין נותרה מהקליפה החיצונית של האתרוג על גבי הנקב, ואם כן, אינו 'חסר', והרי הוא כשר ומהודר אף לכתחילה. אך גם לאחר שהתברר כי האתרוג מהודר, חזר ונקב רבינו במחיר זול - ככל אתרוג 'חסר', באמרו: "כיון שכבר הסכמתי לתת לך את האתרוג במחיר של 'חסר' - אינני חוזר ב".

ומעשה ונכנס אחד לחצר רבינו בין יום הכיפורים לסוכות, כשהוא תר ומחפש אחר אתרוג נאה. משמצא את האתרוג שמצא חן בעיניו, דפק על דלת בית רבינו וביקש לקטפו ולרכשו. יצא רבינו אל החצר, התבונן על האתרוג המדובר ואמר: "אתרוג זה שאתה מבקש, קטן ואין לו שיעור הראוי למצוותו, ולכן לא אקטפנו" - ורבינו מציע לו להמשיך ולחפש, אולי ימצא אתרוג אחר.

אך אותו אחד לא עמד בפיתוי, האתרוג היה נקי באופן מיוחד, ולבו חמד את אותו אתרוג. משנכנס רבינו לביתו, קטף בעצמו את האתרוג מן העץ, וניגש לבית רבינו כשהוא מבקש לשלם על האתרוג.

רבינו, בסבלנותו הידועה, מביט שוב על האתרוג, אומד אותו בעיניו, ואומר: "לאתרוג זה אין 'שיעור', ולכן אינני גובה עליו כסף". האיש,

עליהם מברכים רוב מנין ובנין של עם ישראל בימי הסוכות? - לא נודע מעולם. ואף רבינו, בתומו לא שאל שאלות, וכתלמיד נאמן עשה את המצווה עליו.
אך כמאליה עולה ההרגשה, כי הלא אמרו חז"ל "אתרוג דומה ללב", ומי כרבינו אשר כולו היה לב, כולו טעם וכולו ריח - להצמיח ולגדל את האתרוגים.

(מתוך הספר 'רבי מיכל יהודה')

שום פרי, גם לא אתרוג אחד! כביכול נסתלק רבינו ועמו נסתלקה הברכה. רק לאחר עתירת תפילה על קברם של ה'חזון-איש' ורבינו, להמשיך את הברכה כמאז, התאוששו העצים ושבנו לתת פרי - אם כי לא כמאז.

מה ראה ה'חזון-איש' להפקיד בידי רבינו את עתיד האתרוגים, אשר

המשך מעמוד 4 | הגאון רבי משולם דוד סולובייציק זצוק"ל

קדושתו ויראתו הטהורה של אביו הגדול ז"ע, וכה סיפר: פעם נסע אביו לשוויץ, בדרך חזרה, נחתו בשדה התעופה במינכן, היתה זו שעת בין הערביים - זמן תפילת מנחה. רבינו חיפש מקום נוח ושקט לתפילת מנחה. אחד הנוסעים ששהה בשדה, הבחין ברבינו המחפש לימין ושמאל, שאלו לחיפושיו, ענה לו רבינו, כי מחפש אחר מקום מתאים ושקט להתפלל מנחה. הלה שכנראה הכיר את שדה התעופה הראה לרבינו חדר צדדי בו יוכל להתפלל בכוונה.

רבינו אך דרך ברגלו מפתן החדר, ברח ברעדה למרחקים כמטחווי קשת, ללא אומר ודברים, ניכרת היתה על פניו עגמת הנפש שגרמה לו הכניסה לחדר זה. לשאלת מקורביו על מה ולמה נזדעזע וברח, התחמק ולא ענה בבירור, אך אץ מיד לתור אחר מקום מתאים אחר להתפלל שם.

אחד ממקורביו של רבינו, החליט לברר ולחפש בתוך החדר פשר התנהגות רבינו בענין, לאחר חיפוש ממושך הופתע לגלות בפנית החדר צלב, שתי וערב רח"ל, שהיה תלוי בסמוך לאחד הארונות, באופן מוחבא אמנם, אך רבינו בגודל קדושתו ויראתו הרגיש בכך, ולא יכול היה להמשיך לעמוד שם אפילו לרגע.

(מתוך 'המודיע' שבט תשפ"א)

שאנשים מדברים בשם אבי, הרבה דברים אינם נכונים. אספר לך, פעם אחת כיבדה אחותי את חדרו של אבי, והיתה צריכה לצאת והשאירה שם את המטאטא בחדר, כשפנתה לצאת ביקש ממנה אבא: 'נעם גיך אוועק דעם בעזים' - שתוציא מיד את המטאטא, שעוד מעט יכנסו אנשים ויאמרו, שאצל הרב מבריסק עומד בימים אלו 'מטאטא' באמצע החדר... יש דברים שאיני יודע להכחישם, אבל אני הכרתי את אבי...'

המשיך ראש הישיבה הגאון רבי משולם דוד זצוק"ל: "יהודי כמו אבי, כל מעייניו היו רק תורה, 'א גוטע קשיא' - קושיא טובה, 'א גוטן תירוץ' - תירוץ טוב, 'א דיוק אין רמב"ם', 'הבנה ברש"י', 'ענין של יראת שמים'. זו היתה מהותו של אבא. כל שאר העניינים לא תפסו אצלו שום מקום, וממילא איני זוכר את כל הדברים האחרים שמספרים היום סביב אבא. העולם עסוקים בדברים הצדדיים, ובוודאי שהכל הם דברים חשובים, אבל... כשהיה בא אחד לאבי והיה שואל קושיא טובה, הרי שיכולנו לחוש מיד כי זהו הטוב הראוי והרצוי ביותר עבורו."

קדושתו, יראתו ופרישותו

בשיחה המיוחדת, העלה הגרמ"ד זצ"ל בקוצר אמרים, אודות

המשך מעמוד 9 | הרה"ג רבי יעקב שיש שליט"א

שהוא אוהב אותנו ורוצה להיות איתנו לבדנו, ואז ברגע של קושי וברגע של מבחן, נזכור שהקב"ה אוהב אותנו ומצפה מאיתנו, וזה יתן לנו את היכולת ואת הכוחות לעמוד ברגע הזה, וגם אז לשים את הקב"ה במרכז החיים.

הקב"ה אומר לנו: "קשה עלי פרידתכם". אם נרגיש את אהבתו אלינו, נבין שזה הדבר היחיד שמלווה אותנו תמיד, וממילא לא יהיה שום פרוד. נזכור שהקב"ה אוהב אותנו, וכשמישהו כל כך אוהב אותנו ודואג לנו ומצפה מאיתנו - אי אפשר לאכזב אותו...
כשנזכור אהבה זו נצליח לקחת איתנו את כל הקבלות, והן תלויה אותנו כל חיינו.

(מתוך 'דורש טוב')

שהמבחן האמיתי הוא היום שאחרי, מה שהוא באמת לוקח איתו הלאה לתוך החורף, איך מצליח הוא לשים את הקב"ה במרכז, שזהו כרטיס הכניסה לעולם הבא. לא מדובר במעשים עצומים ומיוחדים, אלא במבחן היום-יום. אדם צריך לבדוק את עצמו מהו מרכז החיים שלו - הנהנתנות בעולם הזה, או הקב"ה. אוכל ובית יפה או דף גמרא ומעשה חסד.

פעם בשנה מגיע אלינו הקב"ה - לראש השנה, יום כיפור והושענא רבה. הקב"ה אומר לנו: קבלה אחת רצינית היא מה שמכבדת אותי באמת. זו לא צריכה להיות קבלה גדולה. מספיק קבלה אחת קטנה שלוקחים אותה לחורף, ובמשך כל השנה שומרים עליה שתחזיק מעמד.

האמירה של הקב"ה: "קשה עלי פרידתכם", נועדה עבורנו - שנדע

סיכום שבועי ב'דף יומי בהלכה'

◆ ברכת 'לישב בסוכה' - בעמידה או בישיבה?

◆ משגיחי כשרות הנמצאים במפעלים בחג הסוכות - האם הם חייבים בסוכה?

◆ האם ניתן לקיים את מצות לולב בענפי דקל 'קנרי' או דקל 'ושינגטון'?

ה' אלקינו באהבה את יום...". ומנהג בני ספרד, "באהבה מקרא קודש...". אבל בני אשכנז אינם כופלים את המילה 'באהבה' אלא כשיום טוב חל בשבת.

- בקהילות רבות באשכנז נהגו בעבר לומר פיוטים בתפילת ערבית בליל יום טוב; ופיוטים אלו כונו 'מַעֲרָבִית'. והגר"א נמנע מאמירת פיוטים אלו, וכן המנהג כיום.

מהלכות ארבעת המינים

- לדעת השולחן ערוך, יש לקיים את מצות נטילת לולב לאחר תפילת שחרית, לפני אמירת ההלל. ויש הנוהגים לקיים את מצות נטילת לולב בביתם לפני תפילת שחרית, מפני ש'זריזין מקדימין למצוות', וכך נהגו רבים מגדולי הדורות, וכך היה בעבר המנהג הנפוץ בקרב בני אשכנז. ועל פי הקבלה, יש לקיים את המצוה בסוכה.
- מי ששכח לברך על נטילת לולב לפני ההלל, ונזכר לפני הנענועים שבהלל - יברך עליהם באמצע ההלל, בין מזמור למזמור, כיון שאף הנענועים שבהלל הם חלק ממצות נטילת לולב.
- לדעת רוב הפוסקים, דקל המסוים שאינו מוציא פירות בשל הקור השורר באיזור בו הוא נטוע, או שיש צורך להרכיבו בעץ דקל אחר כדי שיוציא פירות - ענפיו כשרים למצות לולב.
- 'דקל קנרי' - יש מהפוסקים שפסלוהו למצות נטילת לולב, ויש שהכשירוהו, ויש שהסתפקו בדבר. ודקל 'ושינגטון' - פסול לכל הדעות.
- הלולב כשר למצוה אף לאחר שעליו התקשו ונפרדו מעט, ובלבד שלא התקשו באופן שאי אפשר להצמידם זה לזה. אולם, מצוה מן המובחר ליטול לולב שעליו צמודים ממש זה לזה.

ה'קידוש' בליל יום טוב ראשון של סוכות

- סדר ה'קידוש' בליל יום טוב ראשון של סוכות: ברכת 'הגפן', ברכת 'קדושת היום', 'לישב בסוכה', ו'שהחיינו'. ובדיעבד, אם שינה את הסדר, יצא ידי חובתו.
- מעיקר הדין, מאחר ועשיית הסוכה מתחדשת בכל שנה - הבונה סוכה לעצמו מברך עליה 'שהחיינו'; אולם, המנהג למעשה, לברך שהחיינו רק בשעת הקידוש בלילה הראשון של סוכות.
- ברכת 'שהחיינו' בשעת הקידוש בלילה הראשון של חג הסוכות, היא הן על 'קדושת היום' דהיינו, על עצם החג, והן על מצות הישיבה בסוכה, ואף על עשיית הסוכה.
- לדעת הרא"ש, היות והמנהג הוא לברך 'לישב בסוכה' רק בשעת אכילת פת או מיני מזונות - יש להסמיך את הברכה ככל האפשר לתחילת האכילה, ולכן, לדעתו, יש לברך לישב בסוכה בסמוך לאכילה, והיינו, לאחר ברכת 'המוציא' או 'מזונות', שאותה מברכים בישיבה. והמנהג כדעה זו. וכן יש לנהוג בקידוש בלילה הראשון של סוכות - לשבת לפני ברכת לישב בסוכה, כדי להסמיכה ככל האפשר לשתיית היין.
- המקדש בסוכה, ואין לו כיוור לנטילת ידים בתוך הסוכה - עליו לנהוג באופן שלא יהיה 'הפסק' בין הקידוש לסעודה, על ידי היציאה מהסוכה, והפוסקים כתבו כמה עצות לדבר.
- משגיחי כשרות השוהים בימי חג הסוכות במבנים סגורים של מפעלים, ותפקידם מחייב שהייה בתוך המפעל ללא הפסקה במשך כל זמן הייצור - פטורים מן הסוכה בשעות הייצור.

ממנהגי תפילת יום טוב

- בתפילת יום טוב, בברכה האמצעית, אומרים: "ותתן לנו